

**SYKSY
2003**

Esipuhe

Finnvera Oyj ja Suomen Yrittäjät tekevät yhteistyössä pientä ja keskisuurta yritystoimintaa ja sen kehitystä kuvaavaa Pk-yritysbarometriä kaksi kertaa vuodessa. Pk-yritysbarometri perustuu runsaan 3000 pk-yrityksen vastauksiin ja heijastaa siten kattavasti pk-yritysten käsityksiä yritysten kehitysnäkymistä ja toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Kyselyn tuloksia raportoidaan valtakunnallisessa raportissa, jossa tuloksia käsitellään neljään eri toimialaan jaoteltuna. Alueiden tuloksia raportoidaan omissa raporteissa.

Tässä syksyn valtakunnallisessa raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia lähimmän vuoden aikana, yrityksen kehittämistarpeita, elinkeinoilmastoa sekä sukupolvenvaihdoksia. Lisäksi raportissa tarkastellaan yritysten rahoitustarpeisiin vaikuttavia tekijöitä, kuten investointeja, kasvuhakuisuutta, asiakkaiden maksuhäiriöitä sekä rahoitusvaikeuksien yleisyyttä.

Tämän valtakunnallisen raportin lisäksi Finnveran aluekonttorit ja Suomen Yrittäjien aluejärjestöt julkaisevat kukin toiminta-alueitaan koskevat alueraportit.

Helsingissä 14.10.2003

Markku Mäkinen
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Tiivistelmä tuloksista

Suhdanteessa paranemisen merkkejä

Suomalaisten pk-yritysten suhdanneodotukset ovat parantuneet hiukan kesän jälkeen. Näyttää siltä, että sekä kotimarkkinoilla että viennissä suhdanteen pohja olisi ohitettu keväällä. Kevääseen verrattuna nyt syyskuussa aiempaa useampi pk-yritys odotti sekä liikevaihtonsa kasvavan että palkkaavansa lisää henkilöstöä.

Valtaosaltaan kotimarkkinoilla toimivien pk-yritysten yleiset suhdanneodotukset ovat edelleen viimeisen neljän vuoden keskimääräisellä tasolla. Liikevaihto-odotukset ovat pysyneet kotimarkkinoilla kokoajan hyvinä ja nyt trendin kääntynyt ollaan lähestymässä jo 1990-luvun lopun kasvuajan tasoa.

Eniten ovat parantuneet pk-yritysten vientiodotukset. Noin kolmannes suomalaisista yrityksistä on mukana suoraan tai välillisesti vientitoiminnassa. Vientisektorin epävarmuus on pitänyt viimeisen parin vuoden aikana taloutta ahtaalla, mutta nyt odotukset ovat kääntyneet myös vientisektorilla paremmiksi.

Työllisyyskehitys on ollut vientiteollisuuden ongelmien johdosta pitkälti kotimarkkinoiden varassa. Pk-yritykset ovat palkanneet kokoajan lisää henkilöstöä, mutta odotukset henkilöstön lisäämiseksi ovat selvästi positiivisuudesta huolimatta kuitenkin pikkuhiljaa heikentyneet viimeisen kolmen vuoden aikana. Viime keväänä odotukset henkilökunnan määrästä kääntyivät takaisin nousuun ja kesän jälkeen tarve henkilöstön lisäämiseksi pk-yrityksissä on edelleen kasvanut.

Investoinnit saavat vielä odottaa

Investointien kiihtymisestä ei edelleenkään ole merkkejä. Halukkuus investoida on heikentynyt viimeisen kolmen vuoden aikana. Nyt on jääty alhaiselle tasolle eikä odotuksissa ole sen paremmin heikkenemisen kuin paranemisenkaan merkkejä.

Koska kasvu ja vähäiset investoinnit rahoitetaan entistä enemmän tulo-rahoituksella, rahoitus ei ole yrityksille nyt suuri ongelma. Yritysten taseet ovat vahvat ja vakavaraisuuden uskotaan edelleen parantuvan, mikä osaltaan helpottaa investointien tekemistä ja rahoituksen saamista niihin.

Ulkoista rahoitusta kasvuun ja omistajanvaihdoksiin

Lisääntyvästä aktiviteetista yrityksissä kertoo pankkilainan ja vientitakuiden käytön hienoinen kasvu. Ulkoista rahoitusta on kaikkiaan seitsemällä yrityksellä kymmenestä, mutta ulkoinen rahoitus ei ole tällä hetkellä paha kasvun este.

Kasvuyritykset käyttävät ulkoista rahoitusta silti kaksi kertaa useammin kuin vailla kasvuhakuisuutta toimivat yritykset. Myös sukupolven- tai omistajan-

---

vaihdoksen tehneissä yrityksissä ulkoista rahoitusta on muita yrityksiä enemmän.

Näin ollen hyvien rahoitusinstrumenttien tarjoaminen kasvun turvaamiseksi juuri näille yrityksille on jatkossa entistä tärkeämpää. Kokonaisuutena ulkoisen rahoituksen tarpeen ei uskota seuraavan vuoden aikana kuitenkaan pk-yrityksissä lisääntyvän.

Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä on muita enemmän vakuusongelmia ulkoisen rahoituksensa järjestelyissä. Tätäkin vielä voimakkaammin koetaan vakuusongelmia sukupolvenvaihdosta suunnittelevien yritysten keskuudessa.

Kasvuhakuisuutta yhä vähemmän

Elinkeinoelämän rakenteisiin vaikuttava yrittäjien ikääntyminen alkaa näkyä sukupolvenvaihdosten määrässä. Kolmannes yrittäjistä on jäämässä eläkkeelle kymmenen vuoden kuluessa ja nyt yritysten osuus, joissa sukupolven- tai omistajanvaihdos on edessä jo 3-5 vuoden sisällä lisääntyy selvästi. Näitä yrityksiä on jo 12 prosenttia kaikista yrityksistä.

Kansantalouden kannalta on huolestuttavaa, että niiden yritysten, joilla ei ole mitään kasvutavoitteita, määrä kasvaa. Uudet työpaikat ja yhteiskunnan lisääntyvän palvelutarpeen peittämiseen tarvittavat veromarkat tulevat yritysten kasvusta. Kymmenellä prosentilla suomalaisista yrityksistä ei ole minkäänlaisia kasvutavoitteita. Vastaavasti vain kuusi prosenttia pk-yrityksistä ilmoittaa olevansa selvästi kasvuhakuinen.

Kasvuhaluttomuuden suurin syy on se, että yrittäjien mielestä yritys on sopivan kokoinen. Käytännössä kasvaminen tarkoittaa byrokratian ja velvoitteiden lisääntymisen ohella riskien kasvua. Keskeinen kysymys onkin, miten Suomessa kannustetaan jatkossa riskinottoon.

Sisältö¹

Taustaa

1 Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky	5
2 Pk-yritykset kansantaloudessa	7

Suhdanne

3 Suhdannenäkymät	8
4 Liikevaihto	9
5 Henkilökunnan määrä	10
6 Inflaatio-odotukset	11
7 Tuotantokustannukset	12
8 Kannattavuus	13
9 Vakavaraisuus	14
10 Tuotekehitys	15
11 Investoinnit	16
12 Vienti	17
13 Tuonti	18
14 Asiakkaiden maksuhäiriöt	19

Pk-yritysten kehittäminen

15 Pk-yritysten kasvu	20
16 Pk-yritysten investoinnit	23
17 Pk-yritysten vienti ja vientitakuiden käyttö	24
18 Lopettavan yrittäjän tuleva työmarkkina-asema	26
19 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset	27
20 Ulkoisen rahoituksen yleisyys, koostumus ja käyttötarkoitus	29
21 Pääomasijoittajien rooli yrityksessä	33
22 Pk-yritysten asema kansantaloudessa ja elinkeinoilmasto	34
23 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja esteet	35
24 Työllistämisen esteet	39
25 Ongelmat ulkoisessa rahoituksessa	40
Pk-yritysbarometrin aluejako	41
Yhteystiedot	42

¹ Tämän raportin ovat laatineet Pasi Holm ja Mirja Kauppi Suomen Yrittäjistä.

1 Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky

Pk-yritysbarometrilla kartoitetaan kahdesti vuodessa pienten ja keskisuurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan liittyvien taloudellisten tekijöiden muutoksista. Suhdannetekijöiden lisäksi analysoidaan yritysten toiminta-ympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten markkinoiden muutoksia ja pk-yritysten kehittämistarpeita.

Taulukko 1: Painotetun aineiston rakenne

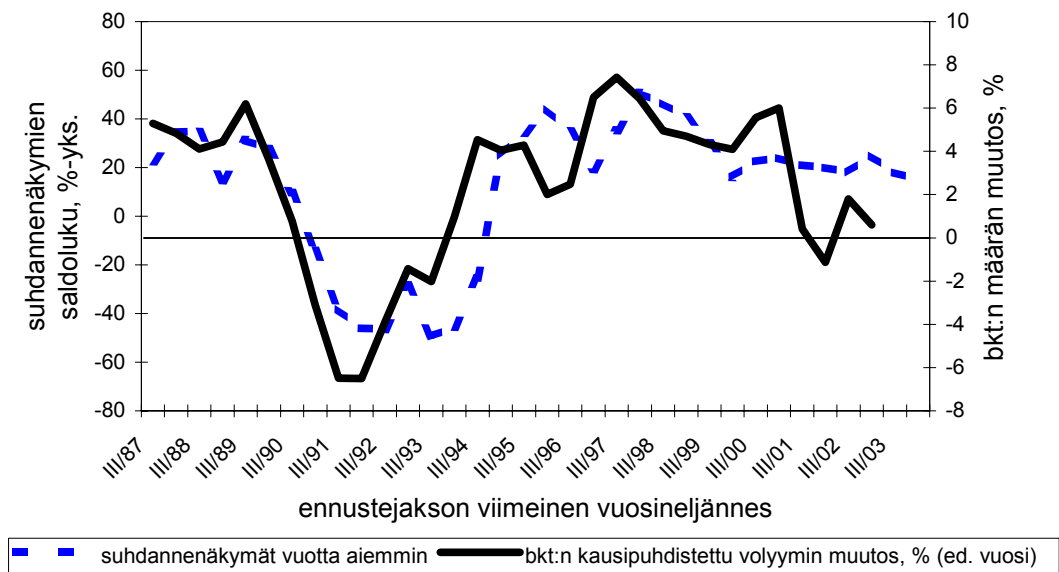
		n(w)=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus (TOL: 15-37)	406	13
	Rakentaminen (TOL: 45)	422	14
	Kauppa (TOL: 50-52)	865	28
	Palvelut (TOL: 55,60-63,70-74,92-93)	1432	46
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	1805	58
	5 - 9 henkilöä	666	21
	10 - 19 henkilöä	333	11
	20 - 49 henkilöä	223	7
	50 + henkilöä	96	3
LIIKEVAIHTO v. 2001	0,0 - 0,49 milj. euroa	1606	51
	0,5 - 1,49 milj. euroa	705	23
	1,5 + milj. euroa	566	18
	Ei vastausta	246	8
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	467	15
	Pääkaupunkiseutu	217	7
	Uusimaa	258	8
	Varsinais-Suomi	291	9
	Satakunta	148	5
	Häme	96	3
	Päijät-Häme	128	4
	Pirkanmaa	280	9
	Kymenlaakso	100	3
	Etelä-Karjala	74	2
	Etelä-Savo	95	3
	Pohjois-Savo	129	4
	Pohjois-Karjala	88	3
	Keski-Suomi	145	5
	Etelä-Pohjanmaa	210	7
	Keski-Pohjanmaa	90	3
Pohjois-Pohjanmaa	157	5	
Kainuu	40	1	
Lappi	112	4	
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	1907	61
	Palkattu johtaja	846	27
	Muut	371	12
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	2000-2003	343	11
	1995 - 1999	594	19
	-1994	2186	70
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	178	6
	Pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan	1465	47
	Pyrkii säilyttämään aseman	1142	37
	Ei kasvutavoitteita	316	10
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	23	1
SUOMEN YRITTÄJIEN JÄSEN	Ei	1427	46
	Kyllä	1697	54
YHTEENSÄ		3124	100

Pk-yritysbarometri, syksy 2003, on tehty puhelinhaastatteluna elo-syyskuussa 2003 Tietoykkönen Oy:n toimesta. Kohderyhmänä on suomalaiset pk-yritykset. Otantakehikkona on käytetty Tilastokeskuksen toimialaluokitusta TOL 95 ja

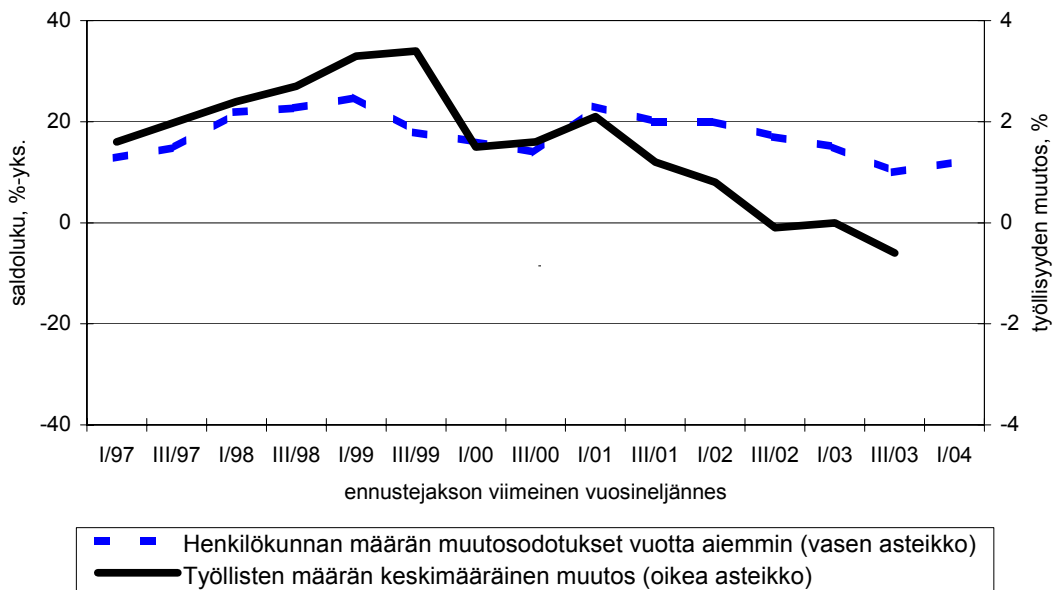
yritysrekisteriä. Vastauksia saatiin 3 124 yritykseltä. Tuloksia laskettaessa aineisto on oikaistu painokertoimilla vastaamaan todellista yritysrakennetta.

Pk-yritykset ovat osanneet ennakoida tulevat suhdannekäänteet melko hyvin. Vain vientivetoisten suhdannekäänteiden aikaan pienyrittäjät ovat näyttäneet arvioivan tulevaisuuden harhaisesti. Pääosin kotimarkkinoilla toimivien pk-yritysten suhdannekäänteet tulevat viiveellä. Aina viime vuoteen saakka Pk-yritysbarometri on ennakoinut maamme työllisyyskehityksen. Viime aikoina kohtalaisen hyvin säilyneet pk-yritysten työllisyysnäkymät eivät ole pystyneet pitämään Suomen työllisyyttä nousu-uralla.

Kuvio 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

Kuvio 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, työllisyys

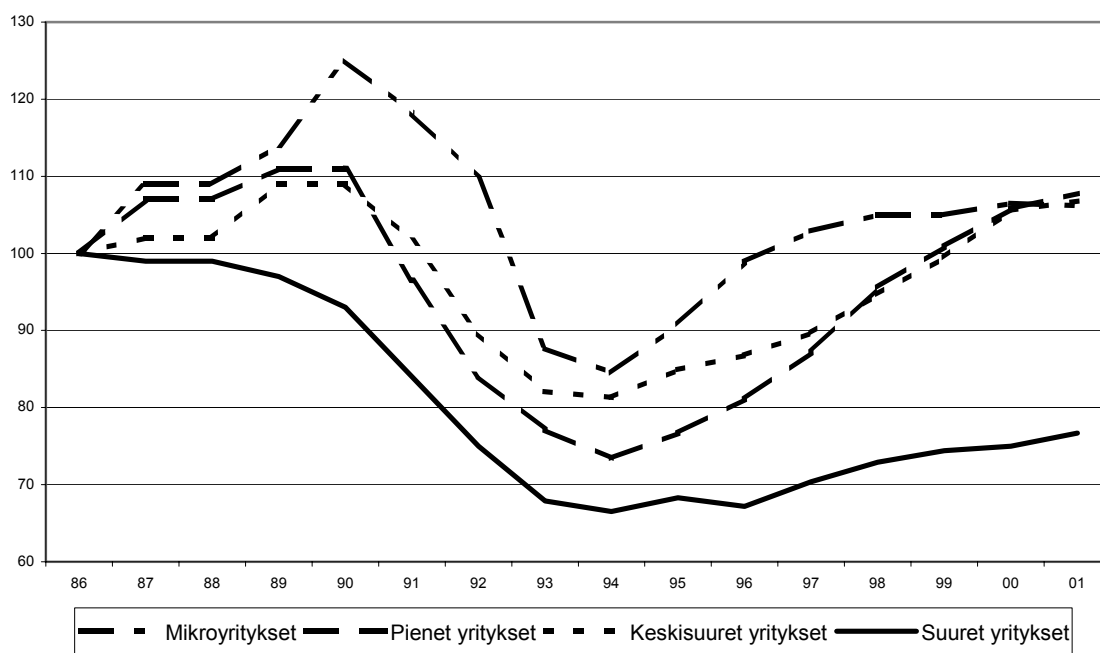
2 Pk-yritykset kansantaloudessa²

Suomessa oli vuonna 2001 noin 225 000 yritystä. Näistä alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus oli 92,9 prosenttia. Alle 250 henkilöä työllistäviä pk-yrityksiä oli 99,7 prosenttia. Palvelualoilla toimi lähes puolet yrityksistä ja kaupassa vajaat 21 prosenttia. Teollisuuden osuus oli 11,5 prosenttia ja rakennusalan osuus oli noin 13 prosenttia yrityksistä.

Suomalaisten yritysten liikevaihto oli vuonna 2001 noin 271 miljardia euroa. Mikroyritysten osuus liikevaihdosta oli noin 17 prosenttia. Pk-yritysten liikevaihto-osuus oli kaikkiaan noin 51 prosenttia.

Vuonna 2001 suomalaiset yksityisen sektorin voittoa tavoittelevat yritykset työllistivät 1,319 miljoonaa työntekijää maataloutta lukuun ottamatta. Mikroyritysten osuus työllisten määrästä oli 24 prosenttia. Pk-yritysten osuus oli 61 prosenttia. Vuodesta 1994 pk-yritysten työllisyysosuus on kasvanut noin 4 prosenttiyksikköä.

Kuvio 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä, indeksi (1986=100)

Pienten 10-49 henkilöä työllistävien yritysten henkilökunnan määrä on kasvanut vuoden 1994 jälkeen kaikkein nopeimmin, yhteensä noin 48 prosenttia. Yli 250 henkilöä työllistävissä suurissa yrityksissä työllisyys on alkanut parantua vuonna 1997. Teollisuudessa pk-yritysten työllisyysosuus kaikkien yritysten työllisyydestä on noin 45 prosenttia, rakentamisessa 77 prosenttia, kaupassa 69 prosenttia ja palvelualoilla 65 prosenttia.

² Tilastokeskus, Yritysrekisteri

3 Suhdannenäkymät

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavien 12 kuukauden aikana

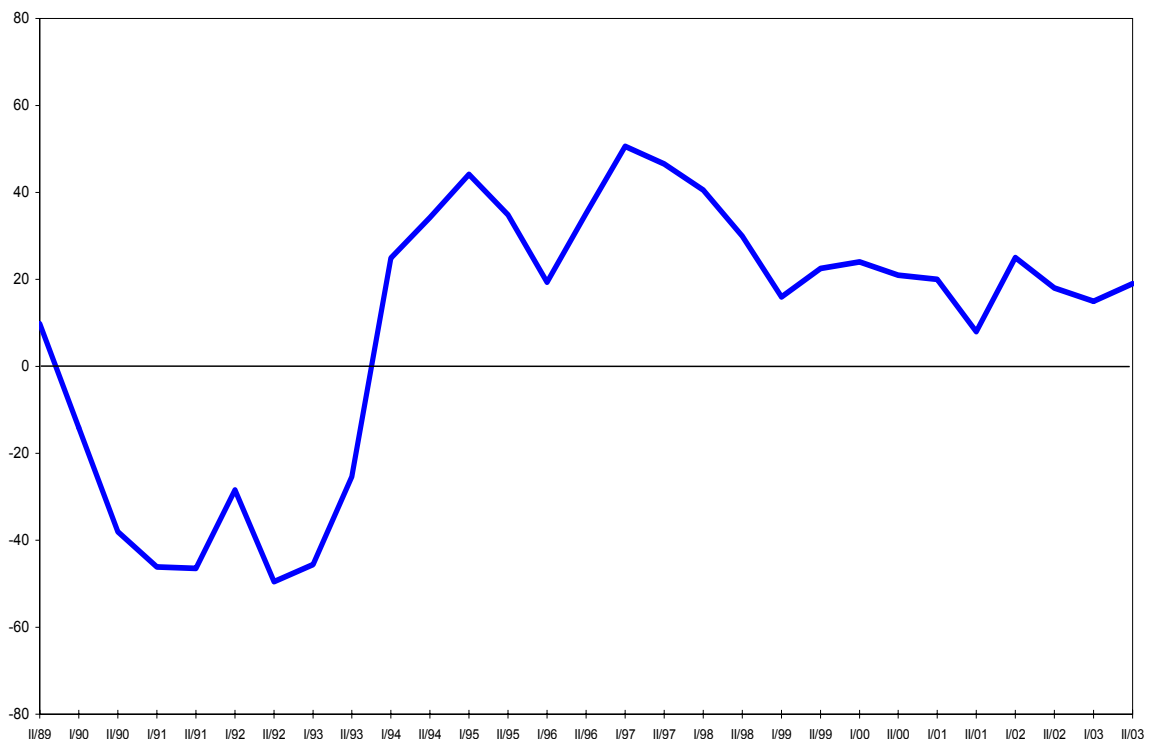
	Paranevat %	Pysyvät en- nallaan %	Heikke- nevät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	31	58	12	19
Teollisuus	32	55	13	19
Rakentaminen	24	66	10	15
Kauppa	31	55	14	17
Palvelut	32	56	11	21

Saldoluku on laskettu paranevat ja heikkenevät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten suhdannenäkymien saldoluku ennakoii talouskasvun pysyvän nykytasolla tulevien 12 kuukauden aikana. Yli puolet vastanneista katsoo suhdanteiden pysyvän ennallaan ja kasvua odottavia on lähes kolmannes vastanneista. Vaikka suhdanneodotukset ovat hieman vaihdelleet eri kyselyissä viime vuosina, trendi on pysynyt vakaana.

Rakentamisen parantuneiden näkymien seurauksena suhdanneodotukset ovat samansuuntaisia kaikilla aloilla.

Kuvio 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

4 Liikevaihto

Taulukko 3: Liikevaihto-odotukset seuraavien 12 kuukauden aikana

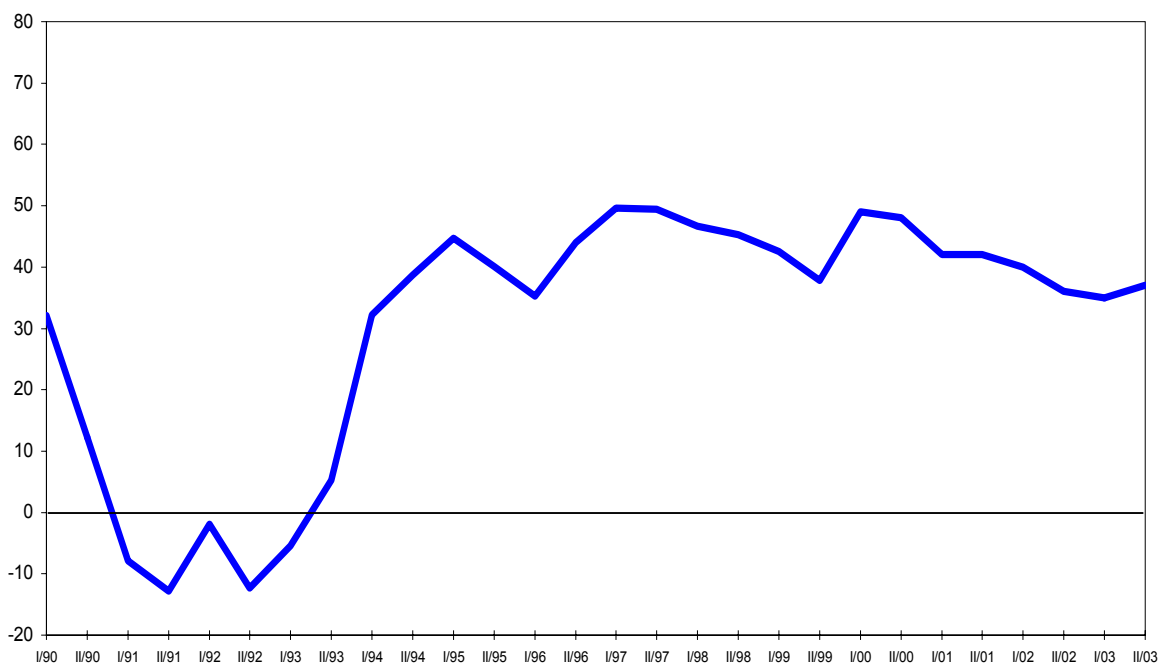
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	48	41	11	37
Teollisuus	52	38	10	41
Rakentaminen	37	49	14	24
Kauppa	49	40	11	38
Palvelut	49	41	10	39

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten liikevaihto-odotukset ovat pysyneet korkealla tasolla. Lähes puolet vastanneista odottaa yrityksensä liikevaihdon kasvavan seuraavien 12 kuukauden aikana ja kymmenesosa vastanneista uskoo liikevaihdon pienenevän. Vuosituhannen vaihteesta pk-yritysten liikevaihdon kasvuodotukset ovat lievästi asteittain alentuneet.

Rakennusalaalla liikevaihto-odotukset ovat edellisten suhdanneodotusten tapaan muita toimialoja heikkomat. Yrittäjien luontaista optimismia kuvastaa oman yrityksen liikevaihto-odotusten positiivisuus yleisiin suhdanneodotuksiin verrattuna. Yritysten toimintaa pyritään kehittämään, vaikka yleinen tilanne näyttäisi vähän heikommaltakin.

Kuvio 5: Liikevaihto-odotukset, saldoluku

5 Henkilökunnan määrä

Taulukko 4: Odotukset henkilökunnan määrästä seuraavien 12 kuukauden aikana

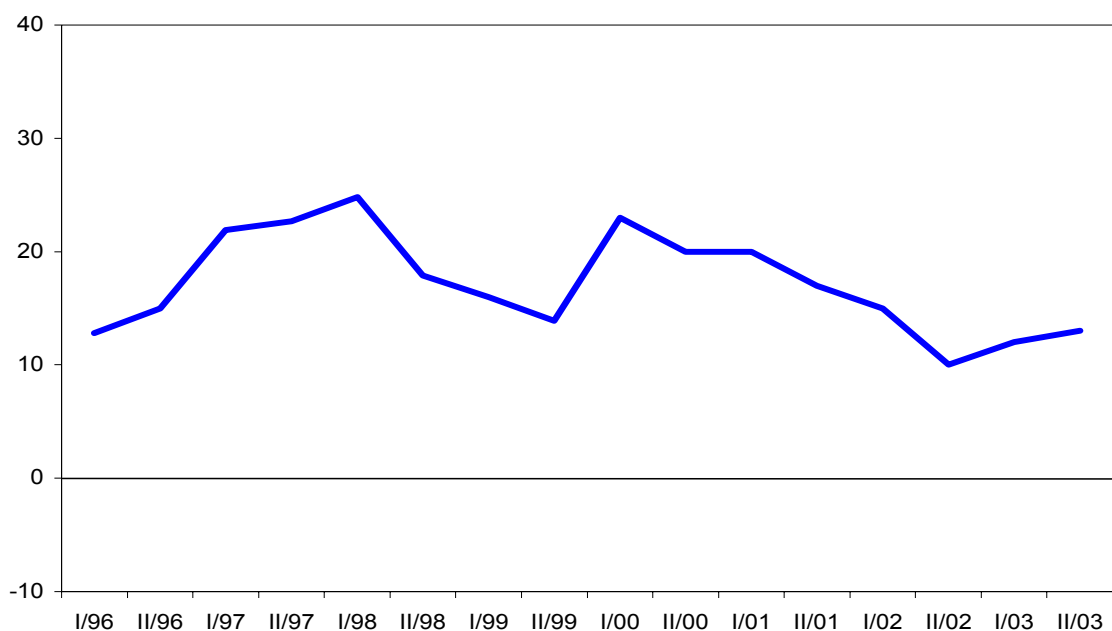
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	18	76	6	13
Teollisuus	22	71	7	15
Rakentaminen	17	74	9	9
Kauppa	15	81	4	11
Palvelut	20	75	5	15

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten henkilökunnan määrä tulee lisääntymään seuraavien 12 kuukauden aikana. Vain 6 prosenttia vastanneista arvioi henkilökuntansa määrän vähenevän, kun taas lähes viidennes vastanneista kertoo henkilökunnan lisääntyvän yrityksessään. Teollisuudessa ja palvelualoilla työllisyys lisääntyy keskimääräistä enemmän ja rakentamisessa keskimääräistä vähemmän.

Pk-yritysten työllisyysnäkymät ovat hieman parantuneet viime syksystä. Ne ovat kuitenkin edelleen selvästi heikommät kuin vuosituhaten vaihteessa. Vaikka taloudellinen kasvu on ollut viime vuosina heikkoa, työllisten määrä ei ole kuitenkaan merkittävästi vähentynyt. Tämä on osaltaan johtunut pääasiallisesti kotimarkkinoilla toimivien pk-yritysten työllisyyden kasvusta. Jos talouskasvu kiihtyy ensi vuonna yleisten suhdanneodotusten mukaisesti, työllisyysaste nousee ja työttömyysaste vähenee ensi vuonna.

Kuvio 6: Henkilökunnan määrän muutosodotukset, saldoluku

6 Inflaatio-odotukset

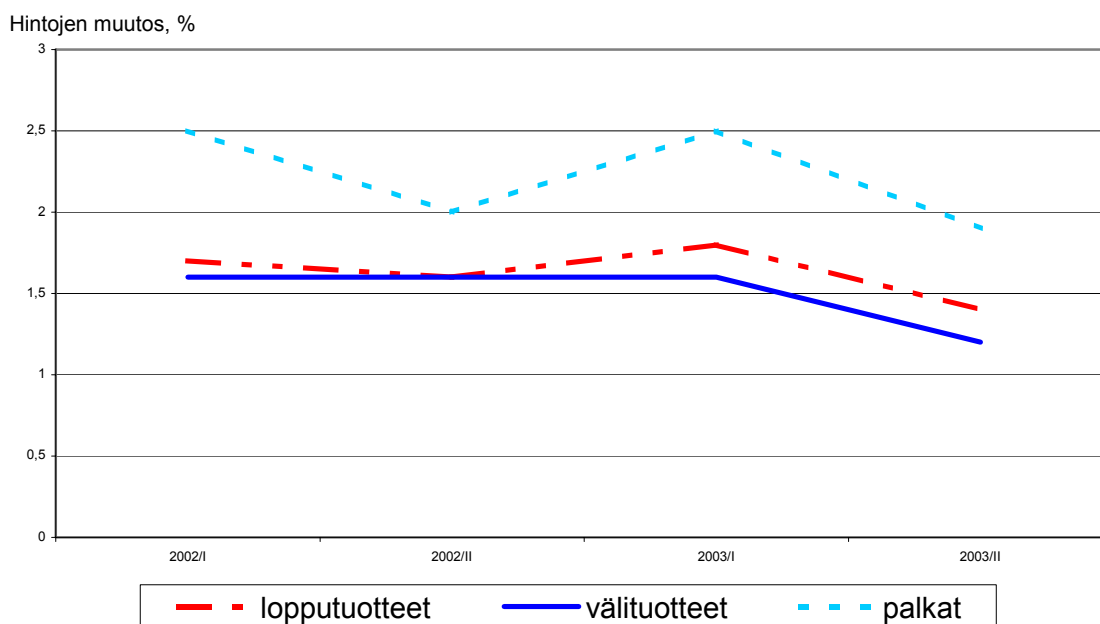
Taulukko 5: Odotukset hintojen %-muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Yrityksen myymien lopputuotteiden hinnat, %	Yrityksen hankkimien välituotteiden hinnat, %	Palkkakustannukset, %
Kaikki yritykset	1,4	1,2	1,9
Teollisuus	1,4	1,4	2,2
Rakentaminen	1,8	1,8	1,9
Kauppa	0,8	0,7	1,8
Palvelut	1,6	1,3	1,8

Pk-yritykset odottavat lopputuotteidensa hintojen nousevan toimialasta riippuen 0,8 - 1,8 prosenttia seuraavien 12 kuukauden aikana. Yritysten käyttämien välituotteiden hintojen oletetaan nousevan lopputuotteiden hintojen kanssa lähes samassa tahdissa. Palkkakustannusten odotetaan nousevan noin 2 prosenttia. Hintapaineita on laajimmin rakentamisessa.

Pk-yritysten hintojen kehitysarviossa on hienoista laskua viime vuoden syksyn arvoihin verrattuna. Kaiken kaikkiaan inflaatio-odotukset ovat olleet maltillisia viime vuosina.

Kuvio 7: Inflaatio-odotukset

7 Tuotantokustannukset

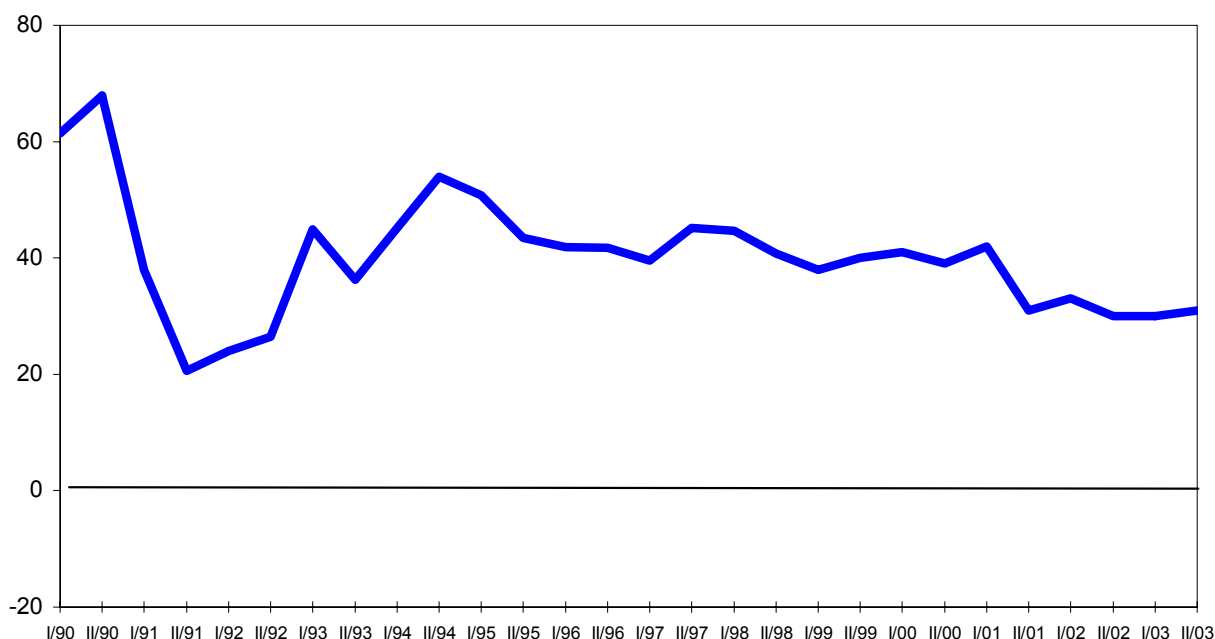
Taulukko 6: Odotukset kustannusten muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvavat %	Pysyvät en- nallaan %	Alenevat %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	39	54	7	31
Teollisuus	47	40	13	34
Rakentaminen	37	55	8	29
Kauppa	32	62	6	25
Palvelut	41	53	6	35

Saldoluku on laskettu kasvavat ja alenevat -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Kustannustason nousuodotukset ovat alentuneet lievästi asteittain jo usean vuoden ajan. Reilut puolet vastaajista odottaa kustannusten pysyvän ennallaan ja noin 40 prosenttia arvelee niiden nousevan seuraavien 12 kuukauden aikana. Kustannusten muutosodotusten saldoluku on 31. Kaupan alalla kustannusten nousuodotukset ovat muita toimialoja pienemmät.

Kuvio 8: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

8 Kannattavuus

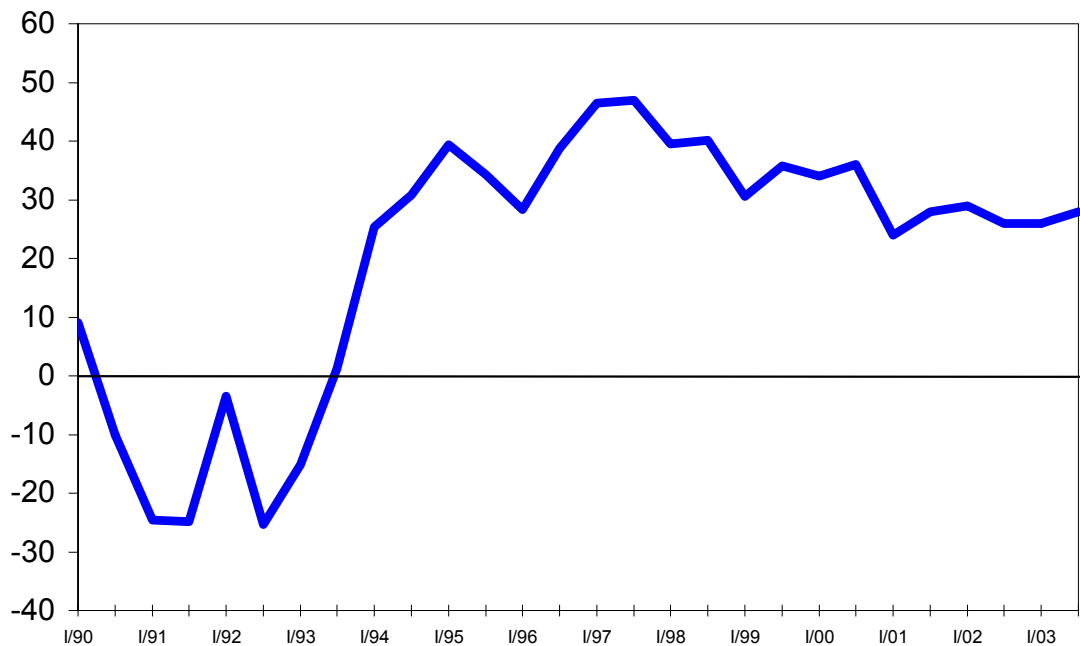
Taulukko 7: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Paranee	Pysyy ennallaan	Heikkenee	Saldoluku
	%	%	%	%
Kaikki yritykset	38	52	10	28
Teollisuus	42	49	9	32
Rakentaminen	32	58	10	22
Kauppa	39	50	10	29
Palvelut	38	52	10	28

Saldoluku on laskettu paranee ja heikkenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Yritysten kannattavuuden muutosodotukset pysyvät edelleen varsin myönteisinä. Kannattavuuden paranemista odottavia on lähes neljä kertaa enemmän kuin niitä, jotka ennakoivat yrityksensä kannattavuuden heikkenevän. Rakennusalan kannattavuusodotukset ovat muita toimialoja varovaisemmat. Kannattavuuden muutosodotukset ovat asteittain lievästi laskeneet viimeisen viiden vuoden aikana.

Kuvio 9: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

9 Vakavaraisuus

Taulukko 8: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

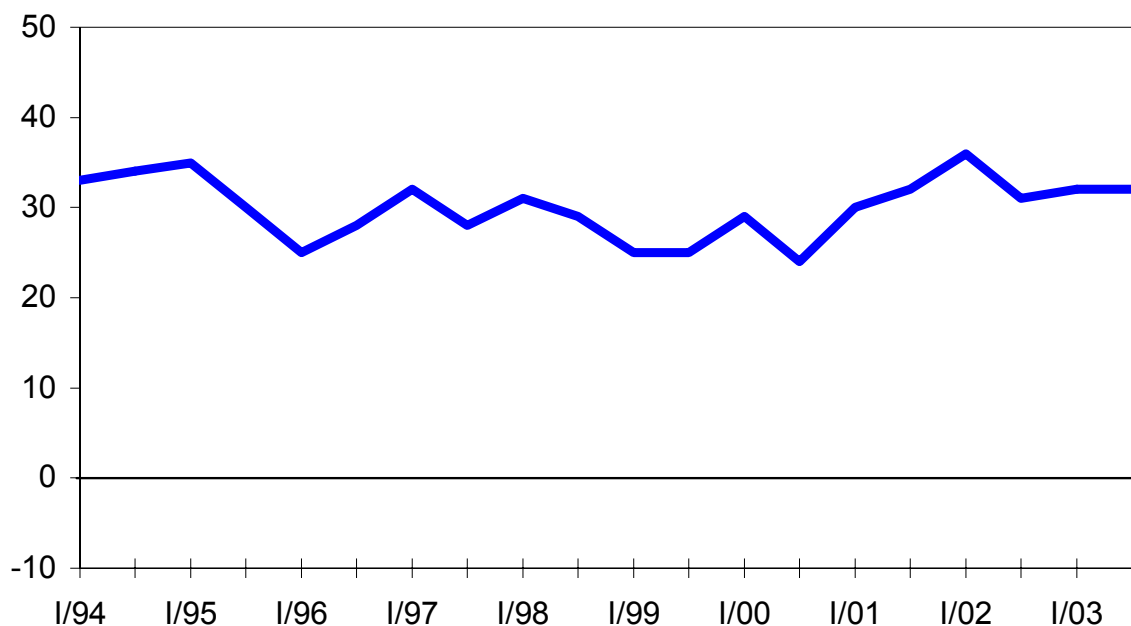
	Paranee %	Pysyy en- nallaan %	Heikkenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	36	61	4	32
Teollisuus	43	52	5	38
Rakentaminen	32	65	3	29
Kauppa	37	60	3	34
Palvelut	34	62	4	30

Saldoluku on laskettu paranee ja heikkenee -vastausten prosentiosuuksien erotuksena.

Varmasti myös myönteisten kannattavuusodotusten seurauksena yritysten vakavaraisuusodotukset ovat edelleen hyvät. Vakavaraisuuden odotetaan edelleen kohoavan 36 prosentissa pk-yrityksistä. Vakavaraisuuden heikkenemistä odottavien osuus on hyvin vähäinen. Vakavaraisuuden muutosodotukset ovat pysyneet vakaina 1990-luvun laman jälkeen.

Varsinkin kasvuhakuiset ja nuoret yritykset odottavat vakavaraisuutensa paranevan. Tämä saattaa johtua siitä, että rahoittajat seuraavat aiempaa tarkemmin yritysten kannattavuutta myöntäessään rahoitusta. Kasvuhakuiset ja nuoret yritykset tarvitsevat ulkoista rahoitusta keskimääräistä enemmän.

Kuvio 10: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

10 Tuotekehitys

Taulukko 9: Odotukset tuotekehityspanosten muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

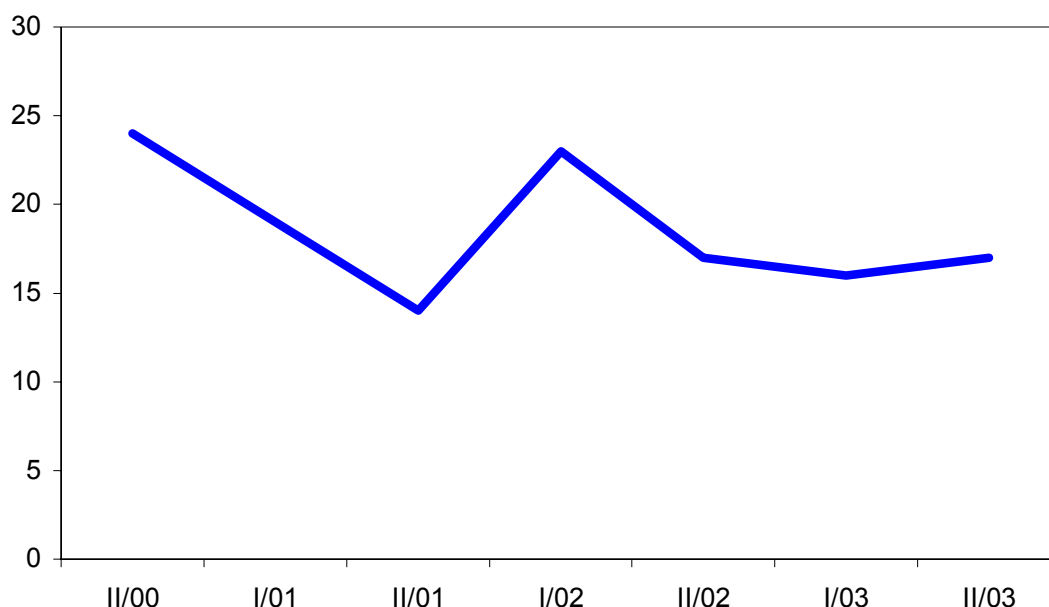
	Lisääntyvät %	Pysyvät en- nallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	20	78	3	17
Teollisuus	28	68	4	23
Rakentaminen	13	83	4	10
Kauppa	18	80	2	16
Palvelut	20	77	3	18

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosentiosuuksien erotukse-
na.

Pk-yritysten tuotekehityspanostukset lisääntyvät seuraavien 12 kuukauden aika-
na viime vuosien vauhdilla. Tuotekehityspanoksia lisääviä yrityksiä on 20 pro-
senttia ja niitä vähentäviä yrityksiä on 3 prosenttia.

Rakentamisessa tuotekehityspanostusten kasvuodotukset ovat muita heikom-
mat. Kaikkein pienimmät yritykset kehittävät tuotteitaan hieman muita vähem-
män. Kasvuhakuiset yritykset aikovat panostaa tuotekehitykseen selvästi muita
enemmän. Kolme neljästä yrityksestä pitää tuotekehityspanostuksen nykytasolla.
Pk-yritykset käyttävät tuotekehitykseen noin prosentin liikevaihdosta.

Kuvio 11: Tuotekehityspanosten muutosodotukset, saldoluku

11 Investoinnit

Taulukko 10: Odotukset investointien määrän muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

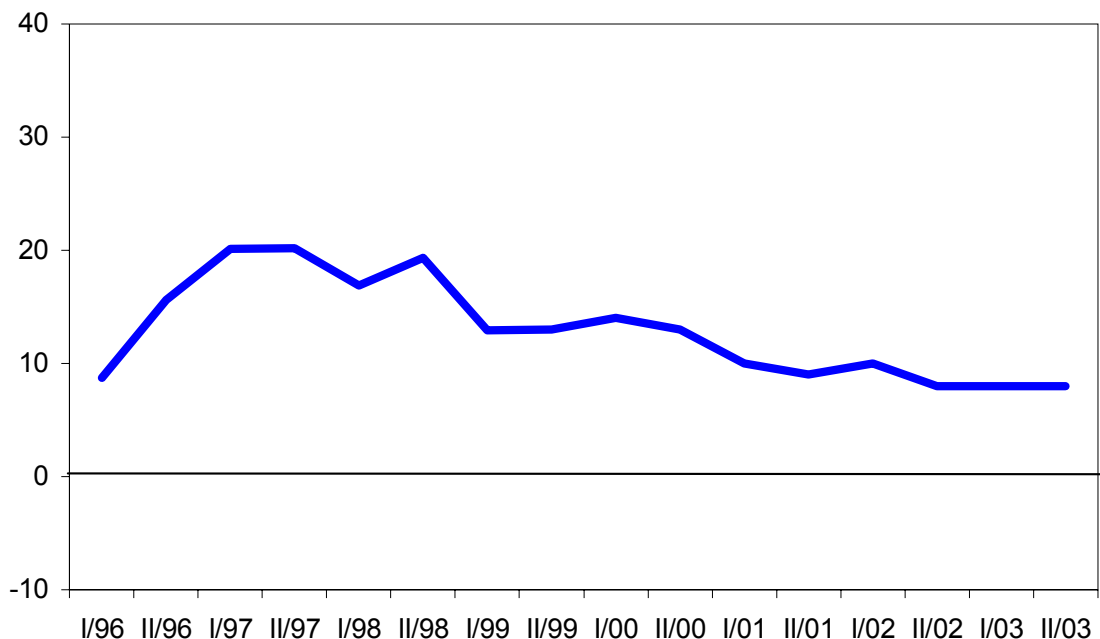
	Lisääntyvät %	Pysyvät en- nallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	19	69	11	8
Teollisuus	27	64	9	18
Rakentaminen	17	70	13	5
Kauppa	15	74	10	5
Palvelut	21	67	12	9

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosentiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten investointiodotukset seuraaville 12 kuukaudelle ovat edelleen myönteiset. Yrityksistä 70 prosenttia ennakoii pitävänsä investoinnit nykytasolla eli keskimäärin noin 10 prosentissa liikevaihdosta. Lähes viidennes yrityksistä lisää ja reilu kymmenesosa vähentää investointeja seuraavan 12 kuukauden aikana. Teollisuuden saldoluku on kaksinkertaistunut viime keväästä. Myös rakennus- alalla investointien odotetaan muutaman vuoden tauon jälkeen lisääntyvän seuraavan 12 kuukauden aikana.

Investointiodotukset ovat laskeneet asteittain vuodesta 1997. Vuonna 1997 investointiodotusten saldoluku oli 20. Nyt se on 8.

Kuvio 12: Investointiodotukset, saldoluku

12 Vienti

Taulukko 11: Odotukset viennin muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

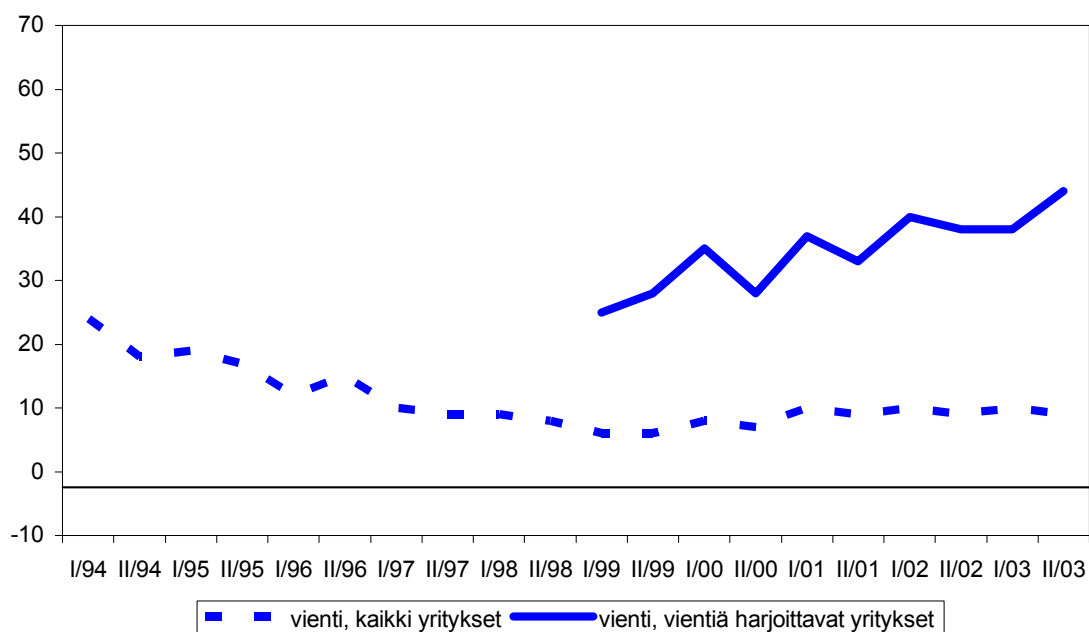
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	10	89	1	9
Teollisuus	25	74	1	24
Rakentaminen	5	95	0	5
Kauppa	10	88	1	9
Palvelut	7	92	1	7

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Siitä huolimatta, että euro on viime vuodesta vahvistunut dollariin nähden ja maailman talouden näkymät ovat pysyneet heikkoina varsinkin Euroopassa, vientiodotukset seuraaville 12 kuukaudelle ovat edelleen myönteiset. Kaikilla toimialoilla vientiodotukset ovat suunnilleen viime syksyn tasolla.

Kaikkia pk-yrityksiä koskevia saldolukuja tulkittaessa on huomattava, että kolmella neljäsosalla yrityksistä ei ole vientiä. Vientiä harjoittavien pk-yritysten vientiodotusten saldoluku on yli 40. Vientiodotuksilla on nouseva trendi vuodesta 1999. Vientiä harjoittavien pk-yritysten vientiponnistelut ovat onnistuneet huolimatta maailmantalouden suhdannetaantumasta. Kasvuhakuisilla yrityksillä oli selvästi myönteisemmät vientiodotukset kuin muilla.

Kuvio 13: Vientiodotukset

13 Tuonti

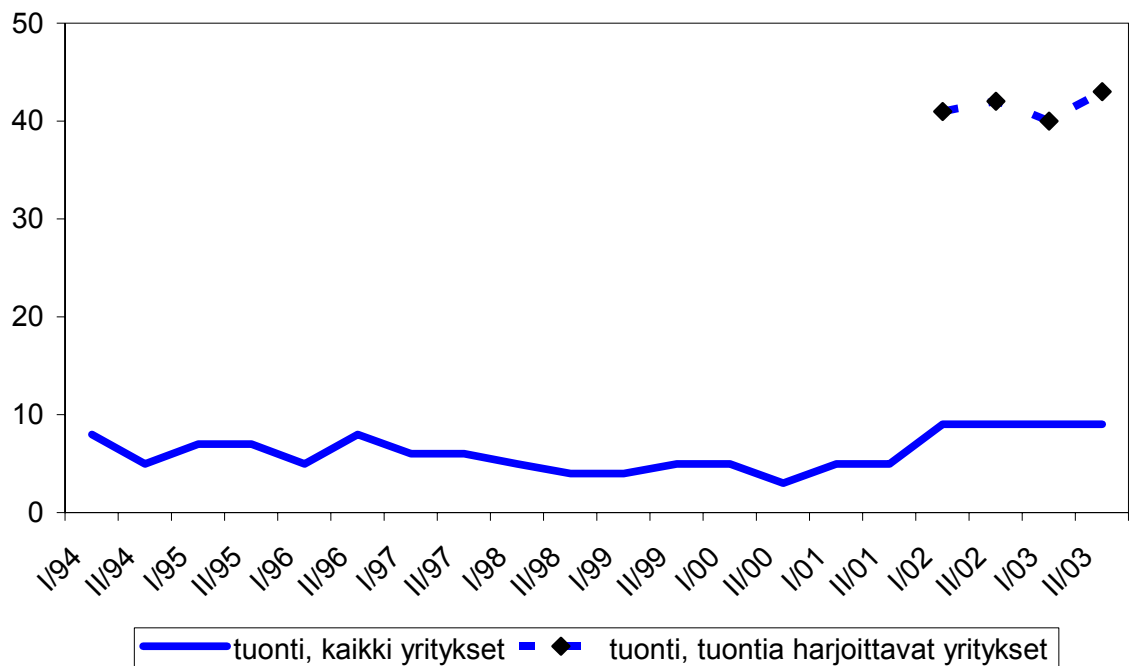
Taulukko 12: Odotukset tuonnin muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	10	89	1	9
Teollisuus	11	87	2	9
Rakentaminen	4	96	0	4
Kauppa	23	75	2	21
Palvelut	3	96	1	3

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten tuontiodotuksissa ei ole suuria muutoksia. Suuri osa pk-yrityksistä ei harjoita tuontia. Tuontia harjoittavilla yrityksillä tuontiodotusten saldoluku on 40. Rakennusalan ja palvelualojen tuontiodotukset pysyvät ennallaan ja ovat nyt toimialoista heikoimmat. Tuontiodotusten saldoluku on sitä suurempi, mitä isommasta tai kasvuhakuisemmasta yrityksestä on kyse.

Kuvio 14: Tuontiodotukset, saldoluku

14 Asiakkaiden maksuhäiriöt

Taulukko 13: Odotukset asiakkaiden maksuhäiriöistä seuraavien 12 kuukauden aikana

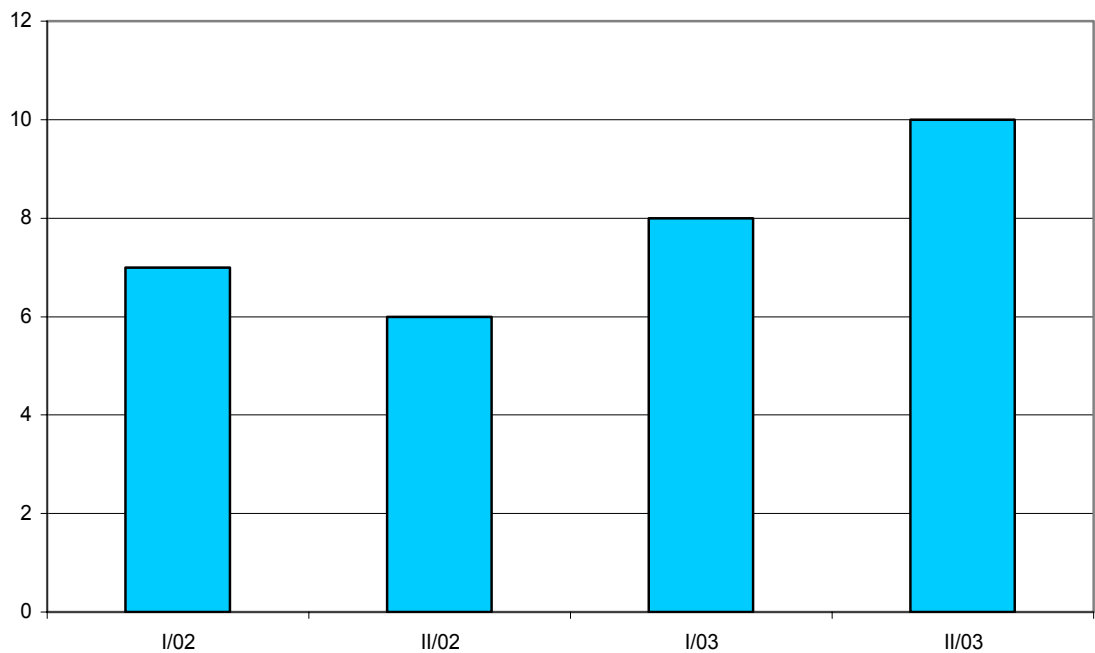
	Lisääntyvät %	Pysyvät en- nallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	14	82	4	10
Teollisuus	18	78	4	13
Rakentaminen	14	82	4	9
Kauppa	19	76	5	14
Palvelut	11	86	3	8

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Neljä viidestä pk-yrityksestä ennakoivat asiakkaidensa maksuhäiriöiden pysyvän nykytasolla seuraavan 12 kuukauden aikana. Maksuhäiriöiden odottaa lisääntyvän 14 prosenttia ja niiden vähentymistä odottaa 4 prosenttia pk-yrityksistä. Isoimmissa pk-yrityksissä asiakkaiden maksuhäiriöiden odotettiin lisääntyvän muita laajemmin.

Odotuksissa asiakkaiden maksuhäiriöistä on ollut lievää kasvua viimeisen vuoden aikana.

Kuvio 15: Odotukset asiakkaiden maksuhäiriöistä, saldoluku, %

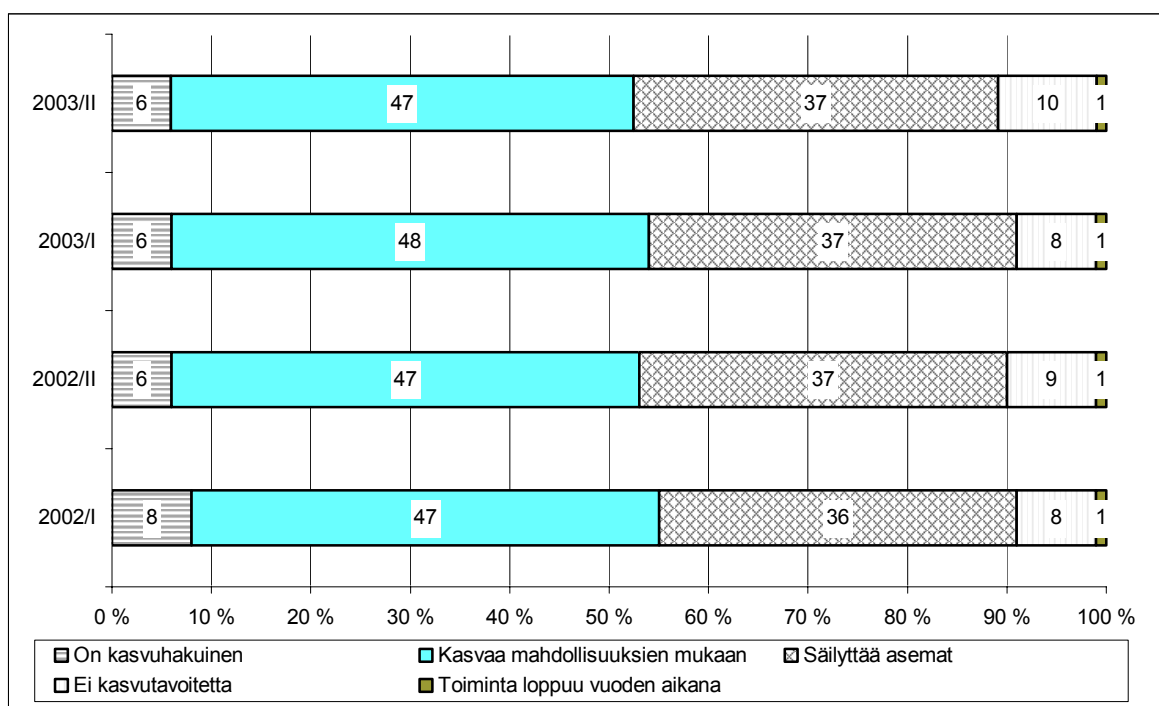
15 Pk-yritysten kasvu

Taulukko 14: Pk-yritysten kasvuhakuisuus

	On voimakkaasti kasvuhakuinen %	Pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan %	Pyrkii säilyttämään asemansa %	Ei ole kasvutavoitteita %	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana %
Kaikki yritykset	6	47	37	10	1
Teollisuus	9	47	36	7	1
Rakentaminen	2	34	46	18	1
Kauppa	5	53	35	7	1
Palvelut	6	47	35	11	1
<i>Perustamisvuosi</i>					
ennen 1994	4	43	40	12	1
1995-1999	7	54	35	7	1
2000-2003	13	57	24	5	0

Pk-yrityksistä 6 prosenttia on voimakkaasti kasvuhakuisia ja hieman alle puolet pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan. Suhteellisesti vähiten voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä on rakennusosalalla. Yrityksistä joka sadas odottaa lopettavansa toimintansa seuraavan 12 kuukauden aikana. Ennen vuotta 1995 perustetuista yrityksistä vain 4 prosenttia on kasvuhakuisia. Vuoden 2000 jälkeen perustetuista pk-yrityksistä joka kuudes on voimakkaasti kasvuhakuinen. Selvästi alle puolet ennen vuotta 1994 perustetuista pk-yrityksistä ja kuusi kymmenestä vuosina 2000-2003 perustetuista yrityksistä pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan. Kasvuhakuisuudessa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia vuoden aikana.

Kuvio 16: Kasvuhakuisuuden kehitys, % yrityksistä

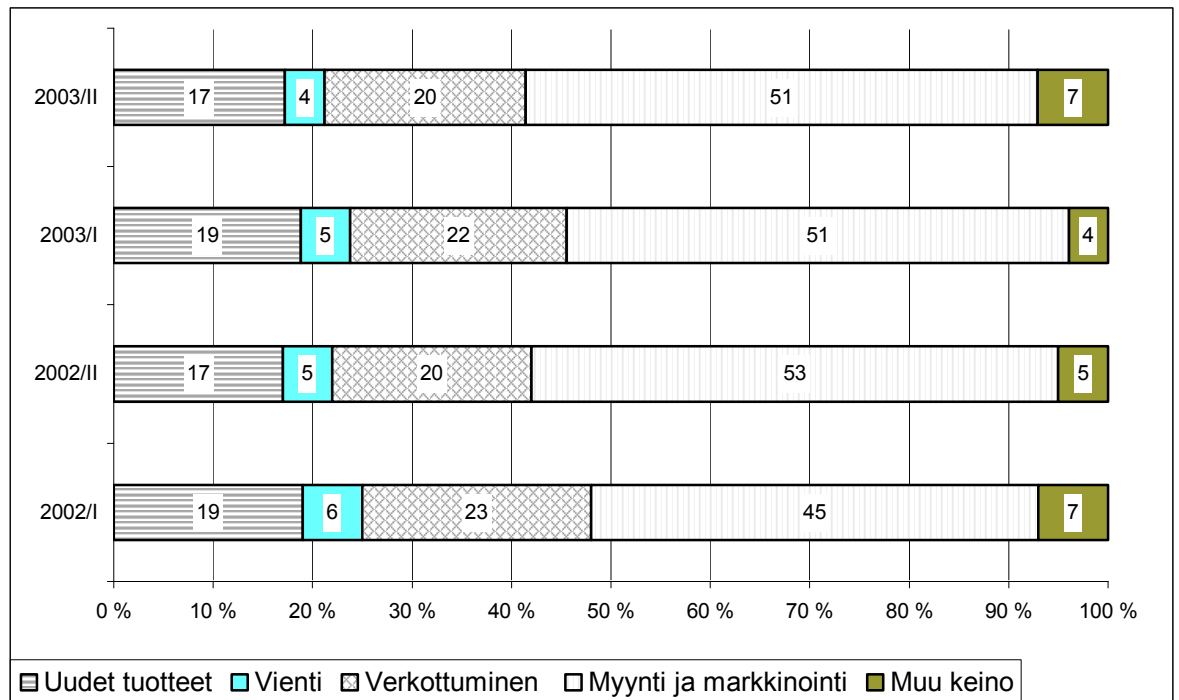

Taulukko 15: Kasvuhakuisten pk-yritysten tärkeimmät kasvukeinot (voimakkaasti tai mahdollisuuksien mukaan kasvamaan pyrkivät pk-yritykset), % yrityksistä

	Uusien tuotteiden kehittäminen %	Viennin lisääminen %	Yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa %	Myyntin ja markkinoinnin lisääminen %	Muu kasvukeino %
Kaikki pk-yritykset	17	4	20	51	7
Teollisuus	23	13	19	36	7
Rakentaminen	13	3	39	34	7
Kauppa	15	4	12	64	5
Palvelut	16	2	23	49	9

Reilut puolet kasvuhakuisista pk-yrityksistä aikoo kasvaa lisäämällä myyntiä ja markkinointia. Seuraavaksi tärkeimmät kasvukeinot ovat yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa ja uusien tuotteiden kehittäminen. Viennin lisäämisen kautta aikoo kasvaa 4 prosenttia pk-yrityksistä. Teollisuusyritykset pyrkivät kasvamaan muita yrityksiä enemmän lisäämällä vientiä. Rakennusalaalla yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa on muita aloja merkittävämpi kasvukeino. Kaupan alan pk-yritykset pyrkivät kasvamaan muita aloja enemmän lisäämällä myyntiä ja markkinointia. Muut kasvukeinot -luokassa mainittiin useimmiten palveluihin liittyvät tekijät ja toiminnan laajentaminen investoinneilla tai yritysostoilla.

Myyntin ja markkinoinnin merkitys pk-yritysten kasvukeinona on korostunut vuoden 2002 keväästä yleisten suhdannenäkymien heikkenemisen myötä.

Kuvio 17: Kasvukeinojen kehitys, % yrityksistä

Lähes kaksi kolmesta kasvuhaluttomasta pk-yrityksestä pitää yrityksen sopivaa kokoa tärkeimpänä kasvuhaluttomuuden syynä. Kysynnän riittämättömyys ja kireä kilpailutilanne ovat seuraavaksi tärkeimmät kasvuhaluttomuuden syyt. Varsinkin kaupan alalla kilpailu ja kysyntä ovat keskeinen kasvun este. Työvoimakustannukset ja työvoiman saatavuus ovat myös merkittävä kasvun este. Yhteensä noin 3 prosenttia kasvuhaluttomista pitää rahoitusta eri muodoissaan kasvun tärkeimpänä esteenä.

Taulukko 16: Pk-yritysten kasvuhaluttomuuden syyt, % kasvuhaluttomista tätä mieltä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Yritys sopivan kokoinen	66	60	72	67	63
Kysynnän riittämättömyys	16	20	13	13	23
Kireä kilpailutilanne	16	19	10	14	23
Kilpaileva tuonti	1	2	0	0	2
Rahoituksen saatavuus	1	1	1	0	1
Omarahoituksen puute	1	1	1	1	1
Vakuuspula	1	2	1	1	1
Työvoimakustannukset	8	8	8	8	8
Työvoiman saatavuus	7	5	14	7	4
Jokin muu	11	13	8	13	9

16 Pk-yritysten investoinnit

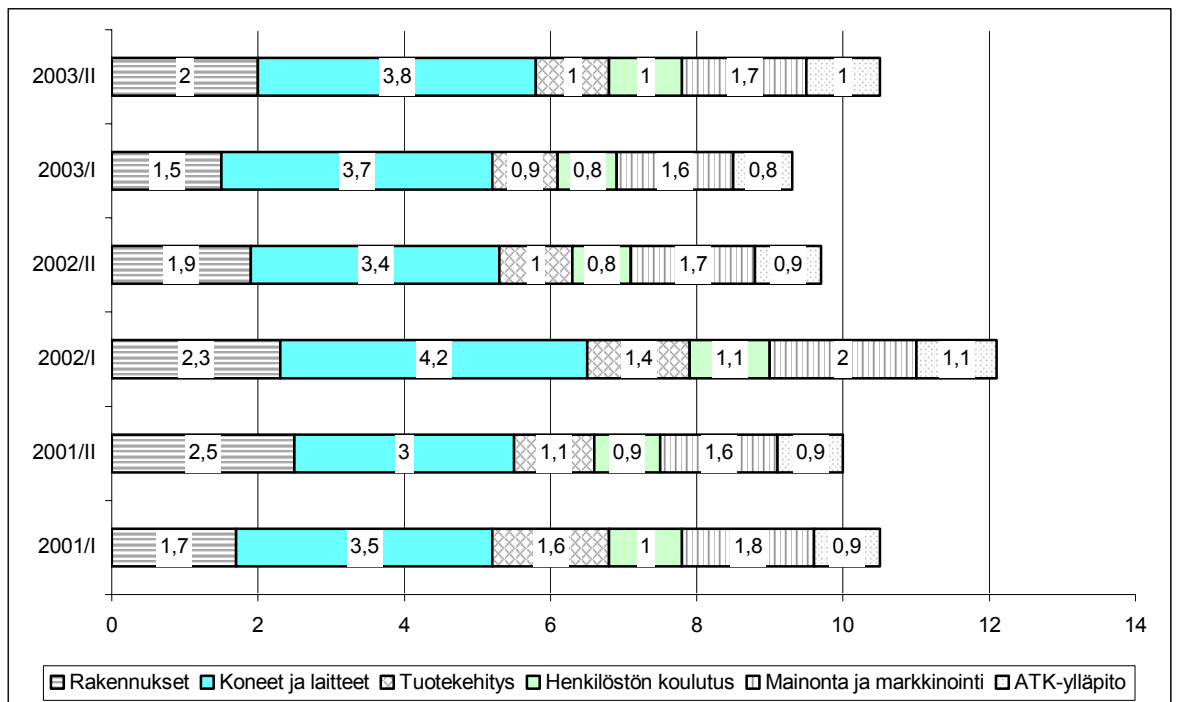
Taulukko 17: Pk-yritysten investoinnit seuraavan 12 kuukauden aikana, liikevaihdosta

	Rakennukset %	Koneet ja laitteet %	Tutkimus ja tuotekehitys %	Henkilöstön koulutus %	Mainonta ja markkinointi %	Atk-ylläpito-kustannukset %	Yhteensä %
Kaikki yritykset	2,0	3,8	1,0	1,0	1,7	1,0	10,5
Teollisuus	2,8	4,8	1,9	0,9	1,7	0,9	12,3
Rakentaminen	1,8	4,1	0,5	0,6	0,8	0,6	8,4
Kauppa	0,9	1,7	0,7	0,7	2,1	0,8	6,9
Palvelut	2,5	4,8	1,2	1,2	1,8	1,2	12,7

Pk-yritykset investoivat seuraavan 12 kuukauden aikana noin 10 prosenttia liikevaihdosta. Palvelualoilla ja teollisuudessa investointiaste on hieman keskimääräistä korkeampi ja rakentamisessa ja kaupan alalla selvästi keskimääräistä alhaisempi. Kone- ja laiteinvestointeihin panostetaan 3,8 prosenttia liikevaihdosta. Rakennusinvestointien sekä mainonta- ja markkinointi-investointien investointiaste on noin 2 prosenttia. Tutkimukseen ja tuotekehitykseen, henkilökoulutukseen ja atk-ylläpitoon panostetaan kuhunkin noin prosentin verran liikevaihdosta.

Pk-yritysten investointien määrän suhteessa liikevaihtoon odotetaan nousevan viime syksyyn verrattuna. Kuitenkin samaan aikaan investointien kasvua odotettavien yritysten määrän kuitenkin laskee (vrt. luku 11).

Kuvio 18: Pk-yritysten investointiodotusten kehitys, %-liikevaihdosta

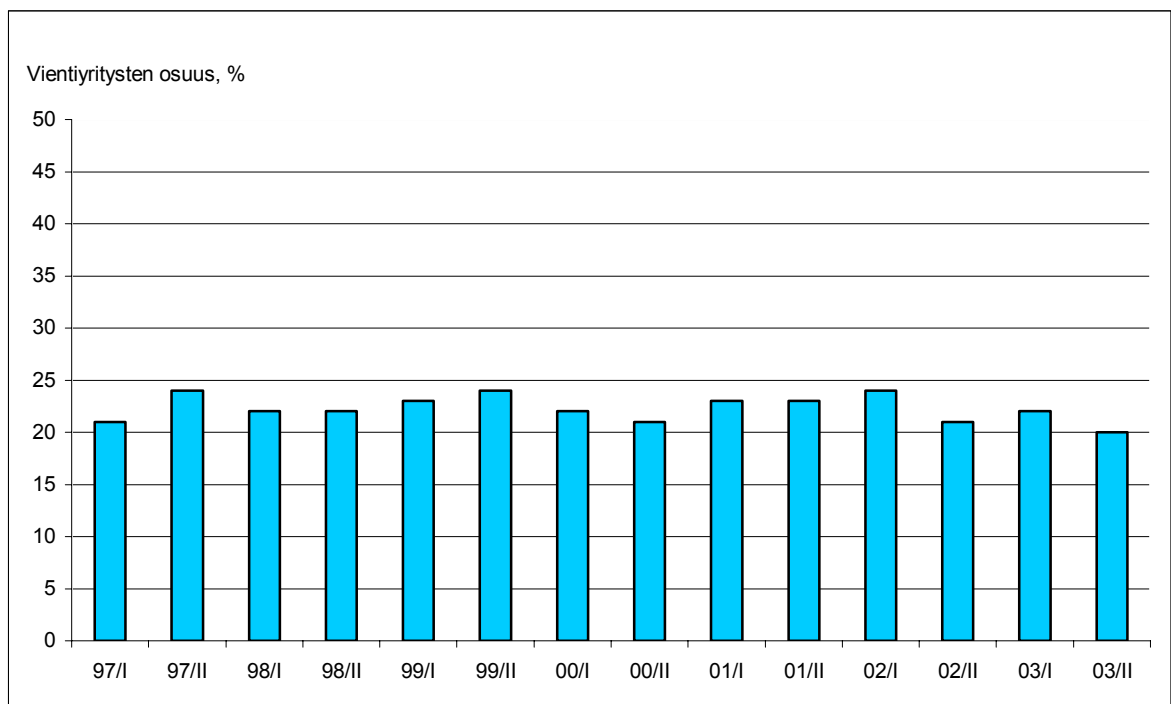
17 Pk-yritysten vienti ja vientitakuiden käyttö

Taulukko 18: Pk-yritysten vienti (% yrityksistä) ja suoran viennin alueellinen jakauma

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Vientiä harjoittavien yritysten osuus	20	48	8	20	15
Viennin osuus liikevaihdosta niillä yrityksillä, joilla on vientiä	29	34	21	18	34

Joka viidennen pk-yrityksen tuotteita viedään ulkomaille joko suoraan tai osana jonkin toisen kotimaisen yrityksen tuotekokonaisuutta. Vientiä harjoittavien yritysten osuus vaihtelee rakennusalan 8 prosentista teollisuuden 48 prosenttiin. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä neljällä kymmenestä on vientitoimintaa. Viennin osuus liikevaihdosta on vientiyrityksillä keskimäärin 30 prosenttia. Toimialoittain tarkasteltuna viennin osuus liikevaihdosta on teollisuudessa ja palvelu-aloilla 34 prosenttia, rakentamisessa 21 prosenttia ja kaupassa 18 prosenttia. Vientiyritysten suhteellisessa osuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuodesta 1997.

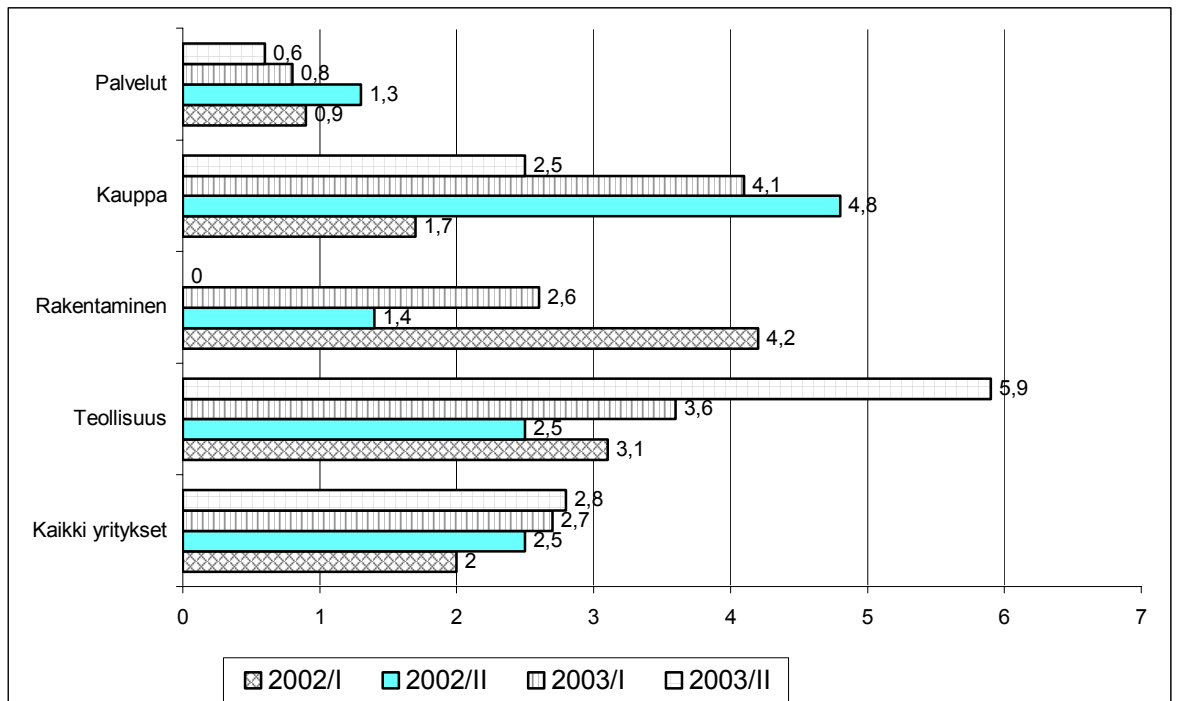
Kuvio 19: Vientiyritysten osuudet vuodesta 1997

Pk-yritykset ovat vakuuttaneet keskimäärin 2,8 prosenttia vientisaamisistaan vientitakuilla. Vientitakuilla vakuutettujen vientisaamisten määrä on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana. Kaupan ja palvelujen aloilla vientitakuiden käyttö on laskenut syksystä 2002.

Teollisuudessa vientitakuiden käyttö on lisääntynyt selvästi viime syksystä. Nyt jo lähes 6 prosenttia teollisuuden viennistä on vakuutettu vientitakuilla. Rakennus- alalla toimivien pk-yritysten vientitakuiden käyttö on hyvin vähäistä.

Kuvio 20: Vientitakuilla vakuutetun viennin osuus viennin arvosta, %

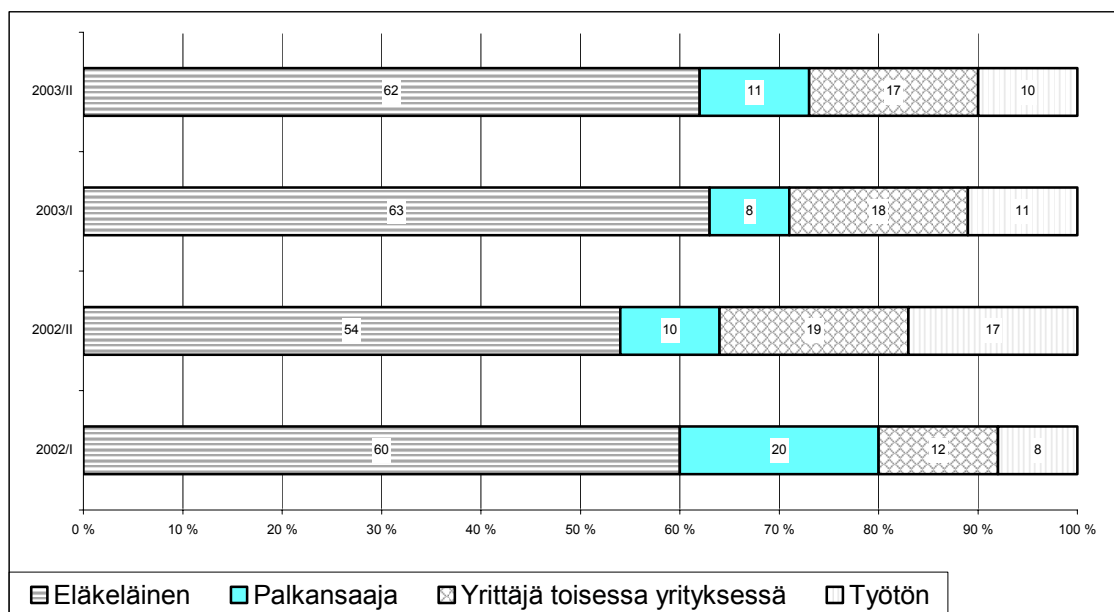

18 Lopettavan yrittäjän tuleva työmarkkina-asema

Pk-yritysten kasvuluvun kuviosta 16 havaitaan, että noin prosentti yrityksistä lopettaa toimintansa seuraavan vuoden aikana. Yrityksen toiminta loppu noin 2 200 yrityksessä seuraavan 12 kuukauden aikana. Pk-yritysten taloudellinen tilanne on vakaa eikä sukupolvenvaihdokset ainakaan vielä seuraavan 12 kuukauden aikana oleellisesti lisäänty aikaisemmasta.

Enemmistö niistä yrittäjistä, jotka ennakoivat yrityksen toiminnan loppuvan seuraavan vuoden aikana, aikoo jäädä eläkkeelle. Palkansaajana toisessa yrityksessä jatkaa lähes joka kymmenes. Työttömyysuhka varjostaa 10 prosentin toimintansa lopettavan yrittäjän tulevaisuutta.

Kuvio 21: Yrittäjien asema yrityksen toiminnan loppuessa, % lopettavista yrittäjistä

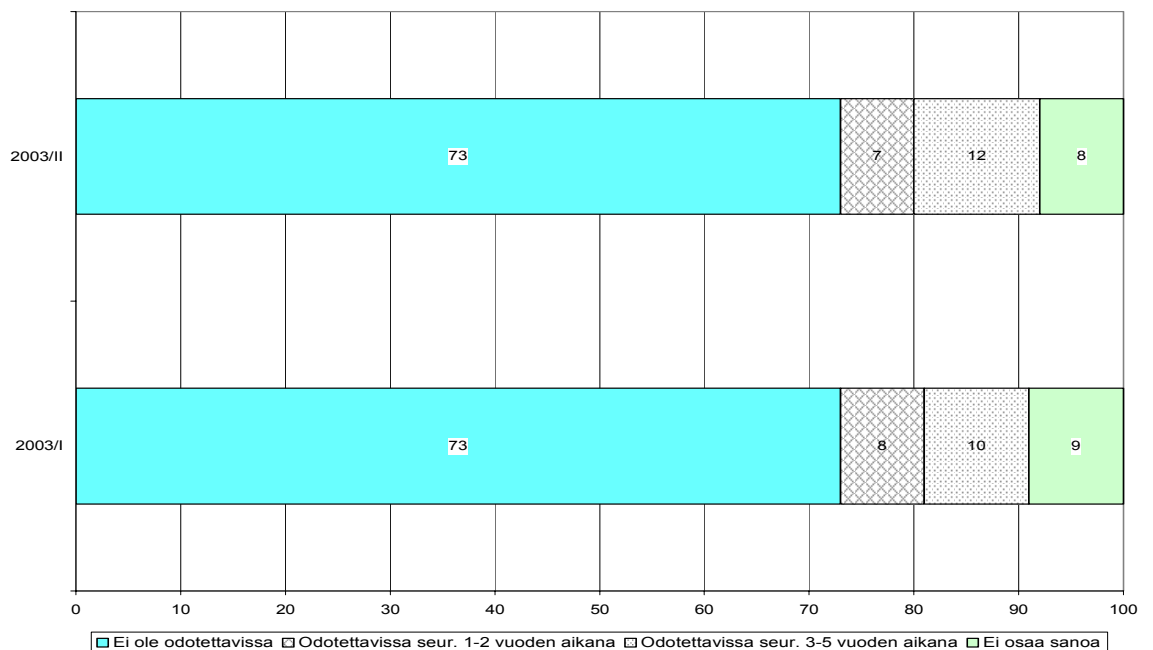
19 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset

Taulukko 19: Sukupolven- tai omistajanvaihdokset pk-yrityksissä

<i>Sukupolven- tai omistajanvaihdos tapahtunut viimeisen 5 vuoden aikana</i>	Ei ole tapahtunut		On tapahtunut	
	86 %		14 %	
<i>Sukupolven- tai omistajanvaihdos odotettavissa seuraavan 5 vuoden aikana</i>	Ei odotettavissa	Kyllä, 1-2 seuraavan vuoden sisällä	Kyllä, 3-5 seuraavan vuoden sisällä	En osaa sanoa
	73 %	7 %	12 %	8 %

Sukupolven- tai omistajanvaihdos on jo tapahtunut 14 prosentilla pk-yrityksistä viimeksi kuluneen 5 vuoden aikana. Sukupolven- tai omistajanvaihdos on odotettavissa 19 prosentilla pk-yrityksistä seuraavan 5 vuoden aikana. Lähimmän kahden vuoden aikana vaihdos on odotettavissa 7 prosentilla pk-yrityksistä. Lähes kolmella neljästä pk-yrityksestä sukupolven- tai omistajan- vaihdos ei ole näköpiirissä seuraavan 5 vuoden aikana. Vajaa kymmenes pk-yrityksistä ei osaa arvioida tulevaisuuttaan tässä suhteessa.

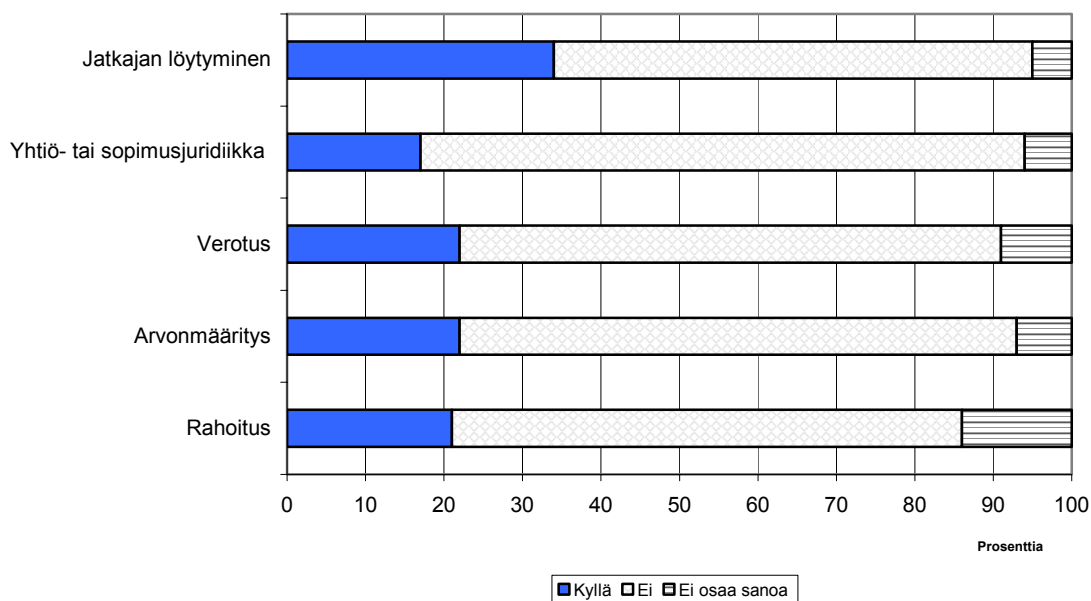
Kuvio 22: Sukupolven- tai omistajanvaihdos odotettavissa seuraavan 5 vuoden aikana, % yrityksistä

Väestön ikääntymisen seurauksena sukupolven- tai omistajanvaihdoksia on odotettavissa runsaasti seuraavan kymmenen vuoden aikana. Jos tähän barometriin vastanneiden pk-yritysten ennakointi toteutuu kokonaisuudessaan, on seuraavan kahden vuoden aikana odotettavissa reilut 15 000 sukupolven- tai omistajanvaihdosta.

Seuraavan viiden vuoden aikana 12 prosenttia pk-yrityksistä, eli noin 27 000 odottaa tekevänsä sukupolvenvaihdoksen.

Kuvio 23: Odotettavissa olevat ongelmat sukupolven/omistajan vaihdoksessa niillä yrityksillä, joilla on odotettavissa sukupolvenvaihdos seuraavan viiden vuoden aikana

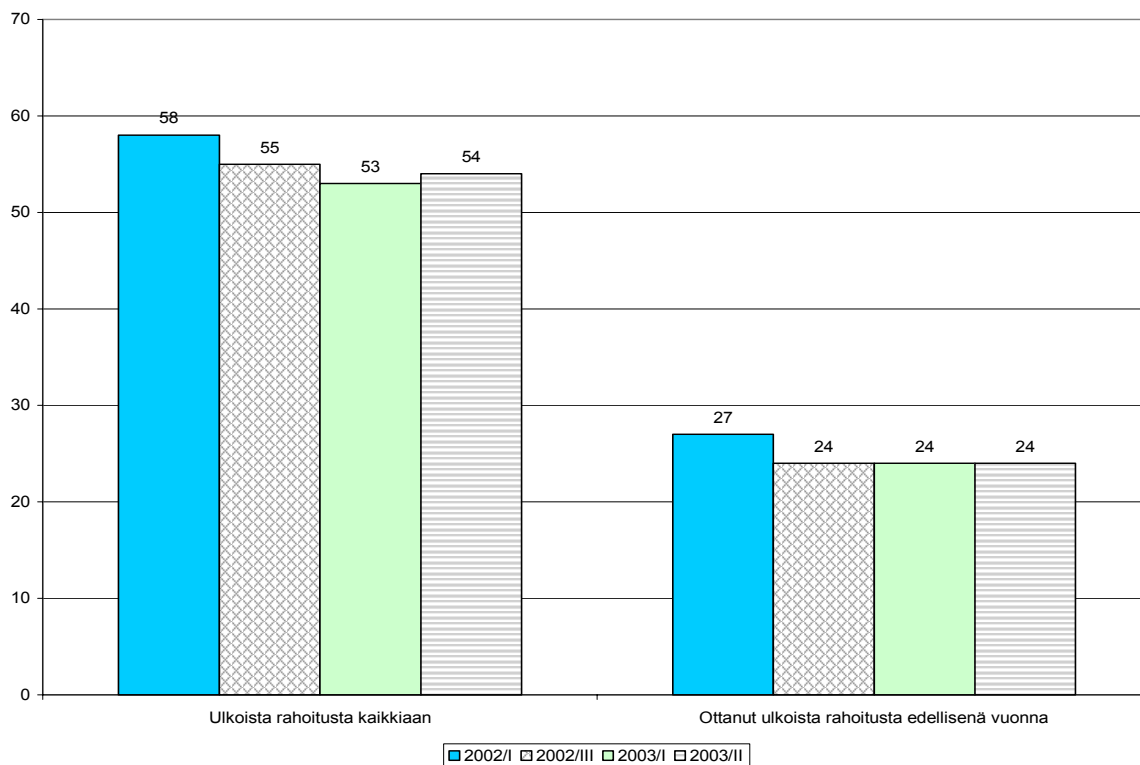
Jatkajan löytäminen on suurin sukupolven/omistajanvaihdokseen liittyvä ongelma. Sukupolvenvaihdoksia suunnittelevista pk-yrityksistä 33 prosenttia pitää jatkajan löytymistä ongelmana. Verotus ja arvonmääritys ovat seuraavaksi keskeisimpiä ongelmia. Rahoitusta pitää ongelmana 21 prosenttia ja yhtiö- ja sopimusjuridiikkaa 18 prosenttia.

20 Ulkoisen rahoituksen yleisyys, koostumus ja käyttötarkoitus

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, % yrityksistä

<i>Toimialoittain</i>	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Ulkoista rahoitusta	54	57	50	56	51
Ottanut rahoitusta viime vuonna	24	28	22	26	20
<i>Kasvuhakuisuuden mukaan</i>	Selvästi kasvu-hakuiset, %	Kasvu-hakuiset, %	Asemansa säilyttäjät, %	Ei kasvutavoitetta, %	
Ulkoista rahoitusta	70	60	49	35	
Ottanut rahoitusta viime vuonna	41	27	19	16	
<i>Sukupolven/omistajanvaihdoksen mukaan</i>	Tapahtunut viimeisen 5 vuoden aikana		Odotettavissa seuraavan 5 vuoden aikana		
	Ei, %	Kyllä, %	Ei, %	Kyllä, %	
Ulkoista rahoitusta	48	59	53	56	
Ottanut rahoitusta viime vuonna	22	33	24	23	

Kuvio 24: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, % yrityksistä

Pk-yrityksistä 54 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Teollisuudessa ulkoista rahoitusta oli hieman isommalla osalla yrityksistä kuin muilla toimialoilla. Ulkoista rahoitusta on sitä harvemmin, mitä pienemmästä tai kasvuhaluttomammasta yrityksestä on kyse. Selvästi kasvuhakuisista yrityksistä 70 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Viimeisen viiden vuoden aikana sukupolven- tai omistajanvaihdoksen toteuttaneista pk-yrityksistä 59 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Niistä pk-yrityksistä, joilla vaihdosta ei ole tapahtunut, 56 prosentilla on ulkoista rahoitusta.

Viimeisen vuoden aikana ulkoista rahoitusta on hankkinut 24 prosenttia kaikista, 41 prosenttia selvästi kasvuhakuisista ja 33 prosenttia sukupolven tai omistajan vaihdoksen toteuttaneista pk-yrityksistä. Ulkoista rahoitusta käyttävien yritysten osuus on laskenut viime syksystä prosenttiyksiköllä ja noussut viime keväästä 2 prosenttiyksiköllä. Uutta ulkoista rahoitusta ottaneiden yritysten osuus on pysynyt syksyn tasolla.

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen jakautuminen, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Pankkiluotto	70	77	68	67	72
Pankkitakaus	15	22	20	12	15
Vakuutusyhtiön luotto	4	10	4	3	3
Finnveran laina tai takaus	22	41	14	18	22
Leasingrahoitus	22	24	13	23	22
Osamaksurahoitus	25	32	36	25	14
Ulkopuolisen pääomasijoitus	6	5	6	6	7
Myyntilaskurahoitus	4	8	1	3	6
Luotollinen shekkitali	23	31	18	20	28
Muu	2	3	3	2	1

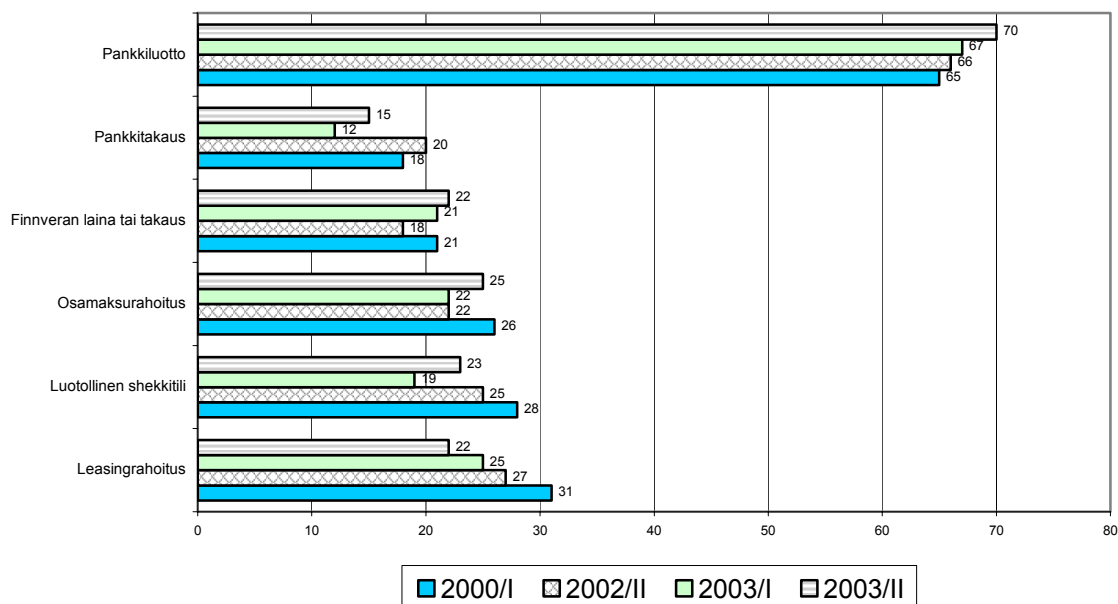
Pankkiluottoja oli 70 prosentilla niistä yrityksistä, joilla ylipäätään oli ulkoista rahoitusta. Pankkitakaus oli 15 prosentilla. Finnveran luottoja tai takauksia oli 22 prosentilla kaikista ulkoista rahoitusta käyttävistä pk-yrityksistä.³ Leasingrahoitusta käytti 22 prosenttia, osamaksurahoitusta 25 prosenttia ja luotollista shekkitaliä 23 prosenttia niistä, joilla oli ulkoista rahoitusta. Teollisuudessa oli käytössä keskimäärin enemmän ulkoista rahoitusta. Finnveran lainoja ja takauksia on 41 prosentilla teollisuusyrityksistä.

Viime vuoden aikana pankkiluottojen suosio on hieman lisääntynyt ja leasingrahoituksen sekä luotollisten shekkitalien suosio vähentynyt. Finnveran lainojen ja takausten suosio on lisääntynyt viime syksystä.

³ Lainsäädäntö rajoittaa Finnveran mahdollisuuksia rahoittaa kuluttajapalveluyrityksiä.

Kuvio 25: Ulkoisen rahoituksen jakautumisen kehitys pk-sektorilla, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä

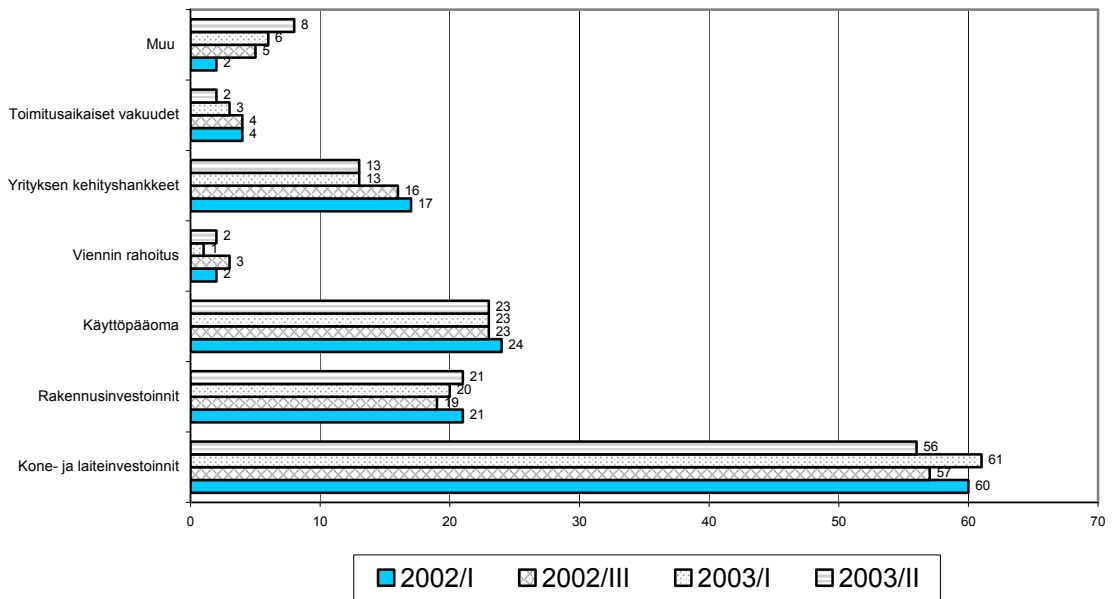

Pk-yritysten hankkimasta ulkoisesta rahoituksesta suurin osa, 56 prosenttia, on hankittu kone- ja laiteinvestointien rahoittamiseen. Muiden käyttökohteiden osuus on selvästi pienempi. Palvelualoilla ja rakennusalalla kone- ja laiteinvestointien osuus on muita toimialoja suurempi. Teollisuudessa korostuvat myös kone- ja laiteinvestoinnit sekä yrityksen kehittämishankkeet ja käyttöpääoma. Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoituksessa ei ole juurikaan tapahtunut muutoksia.

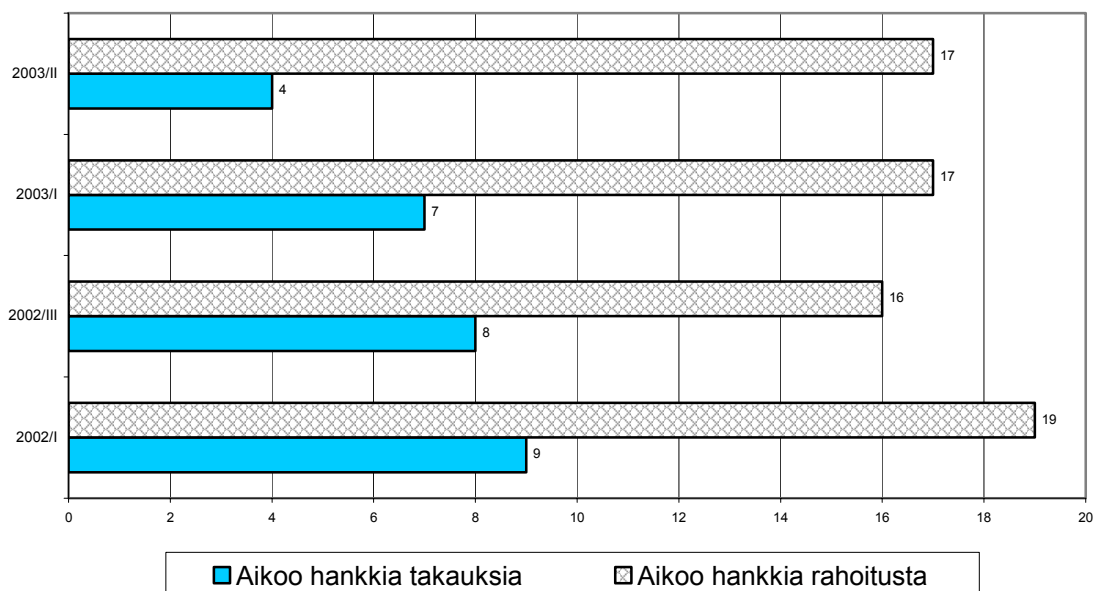
Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä⁴

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Kone- ja laiteinvestointeihin	56	58	64	63	39
Rakennusinvestointeihin	21	23	20	17	26
Käyttöpääomaksi	23	22	20	17	36
Viennin rahoitukseen	2	5	0	1	2
Yrityksen kehityshankkeisiin	13	20	4	14	12
Toimitusaikaisiin vakuuksiin	2	4	8	1	1
Muuhun tarkoitukseen	8	10	6	7	10
Ei osaa sanoa	1	0	1	1	1

⁴ Koska vastaaja on voinut valita useita vastausvaihtoehtoja, sarakkeiden summa on yli 100 %.

Kuvio 26: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus

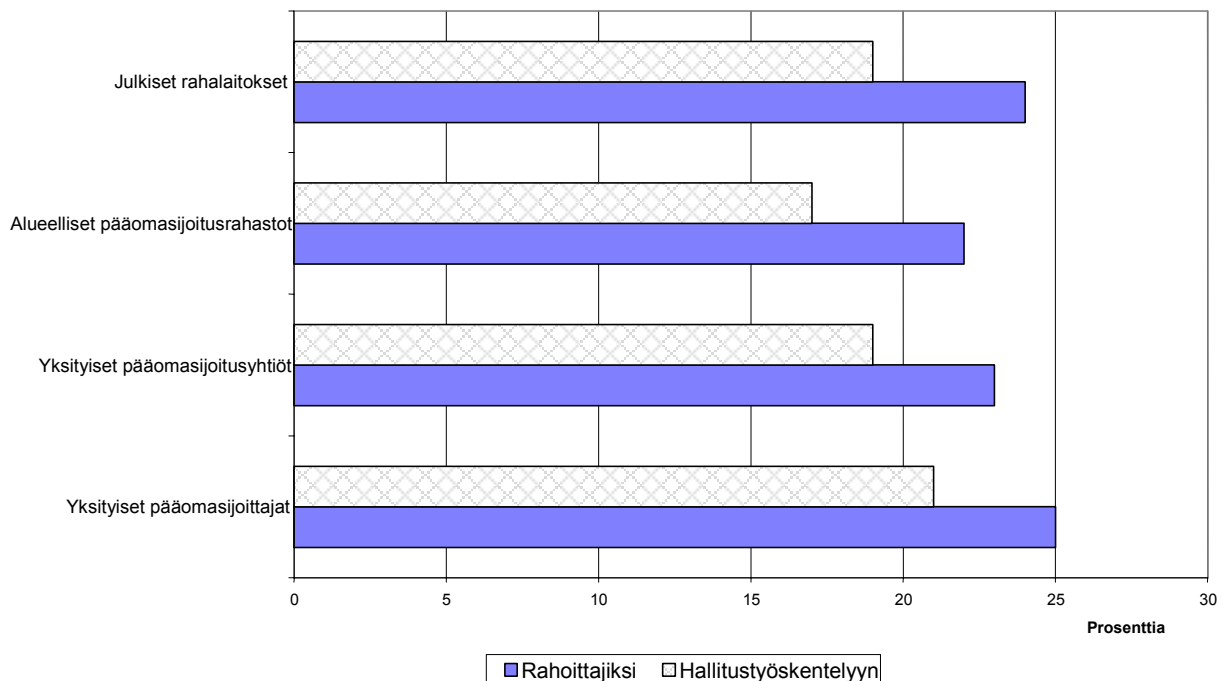
Pk-yrityksistä 17 prosenttia aikoo seuraavan 12 kuukauden aikana hankkia rahoitusta yrityksensä kehittämiseen ja 4 prosenttia aikoo hankkia rahoituksen vakuudeksi takauksia. Valtaosa yrityksistä ei siis aio laajentaa toimintaansa tai suoriutuu siitä tulorahoituksensa turvin. Teollisuusyrityksissä, voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten ja sukupolven- tai omistajanvaihdoista odottavien yritysten joukossa on muita enemmän aikeita ulkoiseen rahoitukseen.

Kuvio 27: Ulkoisen rahoituksen tarve seuraavan 12 kuukauden aikana, % yrityksistä

21 Pääomasijoittajien rooli yrityksessä

Suomalaisissa pk-yrityksissä pääomasijoittajien osallistuminen yrityksen toimintaan joko rahoittajana tai osallistuen hallitustyöskentelyyn on vielä varsin vähäistä. Vain muutamissa haastatelluista 2 357 osakeyhtiöstä pääomasijoittaja oli mukana yrityksen toiminnassa. Yleisintä pääomasijoittajien mukanaolo on teollisuudessa. Haastatellusta 332 osakeyhtiömuotoisesta teollisuusyrityksestä yhdessä prosentissa pääomasijoittaja osallistuu yrityksen toimintaan sekä rahoittajana että osallistuen yrityksen hallitustyöskentelyyn. Viisi prosenttia kyselyyn vastanneista henkilöistä ei tarkkaan tiennyt pääomasijoittajien roolia edustamassaan osakeyhtiössä.

Kuvio 28: Halukkuus kohtuullisin ehdoin ottaa pääomasijoittajia yrityksen toimintaan, prosenttia osakeyhtiöistä

Yritykset ovat kuitenkin melko halukkaita ottamaan pääomasijoittajia kohtuullisin ehdoin mukaan yrityksensä toimintaan sekä rahoittajana että osallistumaan hallitustyöskentelyyn. Osakeyhtiömuotoisista yrityksistä 20 – 25 prosenttia olisi halukas ottamaan pääomasijoittajia rahoittajaksi. Lähes 20 prosenttia olisi halukas ottamaan pääomasijoittajia myös hallitustyöskentelyyn. Yksityiset pääomasijoittajat ovat yritysten kannalta ehkä kaikkein houkuttelevimpia.

22 Pk-yritysten asema kansantaloudessa ja elinkeinoilmasto

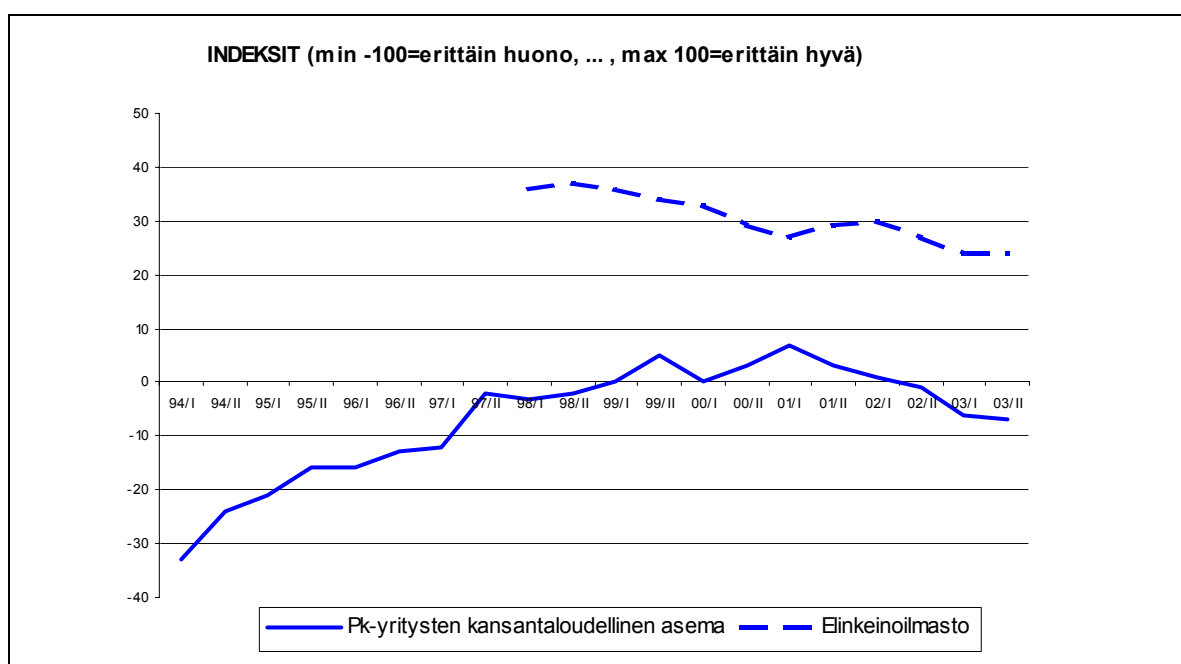
Taulukko 23: Pk-yritysten asema kansantaloudessa

	Erittäin huono %	Melko huono %	Kohtalainen %	Melko hyvä %	Erittäin hyvä %	Indeksi
Kaikki yritykset	6	23	52	18	1	-7
Teollisuus	7	19	52	20	1	-5
Rakentaminen	4	22	52	21	1	-4
Kauppa	6	25	51	17	1	-9
Palvelut	6	23	53	17	1	-8

Viidennes haastatellusta pitää pk-yritysten asemaa kansantaloudessa hyvänä ja kolme kymmenestä huonona. Pk-yritysten kansantaloudellisessa asemassa on vain vähän toimialoittaisia eroja. Pk-yritysten asema kansantaloudessa on parantunut selvästi vuodesta 1994. Tosin viime vuosina asema näyttää lievästi laskeneen.

Kunnat ovat monesti paikallisesti toimivien pk-yritysten keskeinen yhteistyökumppani. Kunnallinen elinkeinoilmasto, jota mitataan kunnan tarjoamien elinkeinotoiminnan harjoittamiseen liittyvien puitteiden avulla, on keskeinen yritysten toimintaedellytyksiin vaikuttava tekijä. Kunnallista elinkeinoilmastoa voidaan kokonaisuudessaan pitää melko hyvänä pk-yritysten mielestä. Tosin viime vuosien aikana elinkeinoilmasto on asteittain huonontunut.

Kuvio 29: Pk-yritysten asema kansantaloudessa, indeksiluvut

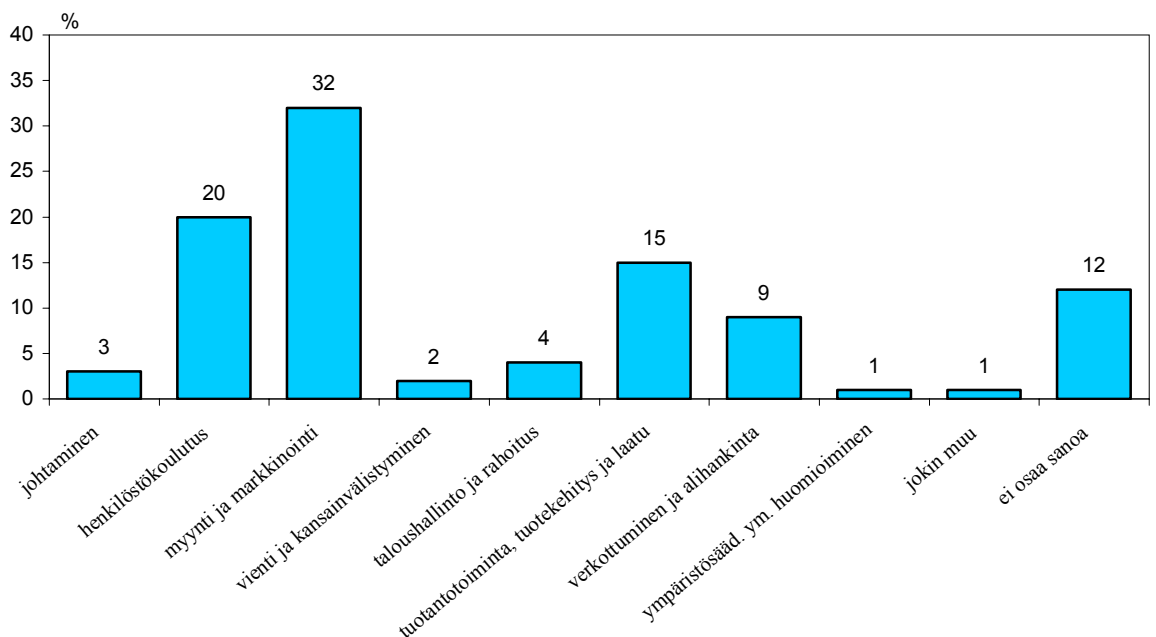
23 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja esteet

Taulukko 24: Pk-yritysten kehittämistarpeet, % yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Johtaminen	3	3	5	3	3
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	20	12	24	18	21
Markkinointi ja myynti	32	30	15	45	34
Vienti ja kansainvälistyminen	2	5	0	3	2
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	4	5	7	3	5
Tuotanto ja materiaalitoiminnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	15	24	16	11	15
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	9	10	12	6	10
Ympäristö- ja muiden säädosvaatimusten huomioiminen	1	1	3	1	2
Muu	1	1	0	2	1
Ei osaa sanoa	12	9	18	10	12

Pk-yrityksillä on omasta mielestään eniten kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä. Toiseksi eniten kehittämistarvetta on henkilöstökoulutuksessa. Teollisuusyrityksillä on muita enemmän kehittämistarvetta tuotantoon liittyvissä tekijöissä. Rakennusalan yrityksillä on muita aloja enemmän kehittämistarvetta henkilöstökoulutuksessa. Kaupassa on muita toimialoja enemmän kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä. Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä on muita pk-yrityksiä enemmän kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä sekä viennissä ja kansainvälistymisessä.

Kuvio 30: Yrityksen kehittämistarve, % yrityksistä

Parin viime vuoden aikana myynnin ja markkinoinnin sekä yritysten verkottumisen ja alihankinnan merkitys pk-yritysten kehittämistarpeina ovat lisääntyneet.

Taulukko 25: Pk-yritysten kehittämistarpeiden kehitys, % yrityksistä

Eniten kehittämistarvetta, %	1998*		1999*		2000		2001		2002		2003	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Johtaminen	2	3	2	3	4	3	5	6	4	4	4	3
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	7	13	19	27	30	28	29	28	24	21	20	20
Markkinointi ja myynti	26	27	35	28	31	26	26	28	32	33	35	32
Vienti ja kansainvälistyminen	3	2	2	2	3	2	3	2	3	2	3	2
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	3	7	4	4	5	5	6	5	4	4	4	4
Tuotanto, tuotekehitys ja laadunvalvonta	-	-	-	-	13	16	14	14	15	13	14	15
Yhteistyö/verkottuminen ja alihankinta	1	1	3	3	6	8	9	8	9	10	10	9
Ympäristökysymykset	0	0	1	1	1	2	2	3	3	3	2	2
Muut	0	0	1	0	1	1	2	0	1	1	0	1
Ei osaa sanoa					6	9	4	6	5	9	8	12

*Eriäinen kysymys

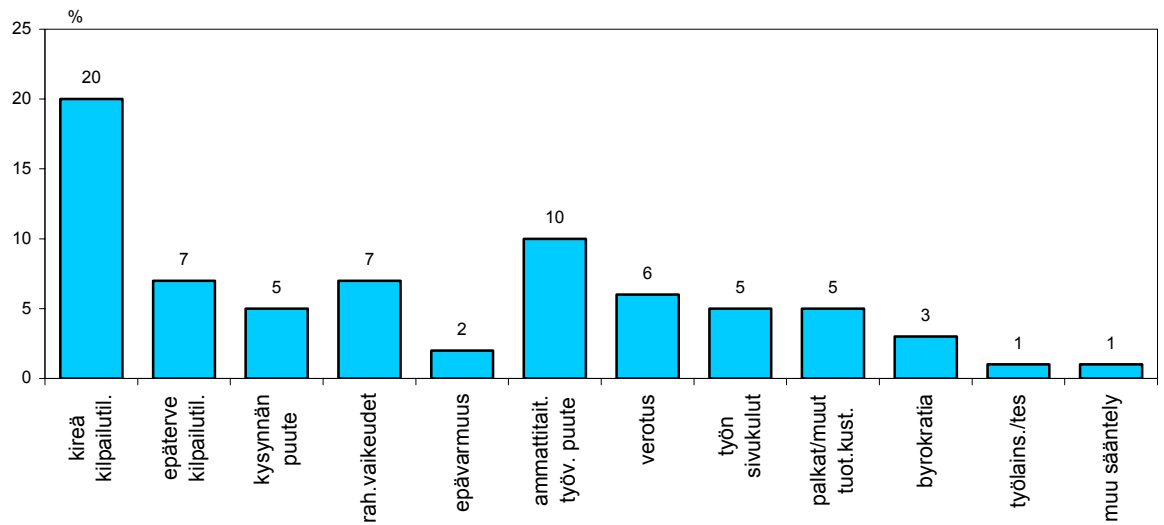
Kireä kilpailu on yleisin yrityksen kehittämisen este. Vaikka kireä kilpailu on yhteiskunnan kannalta hyvä asia, saattaa se joskus pakottaa yritykset niin tiukoille, ettei pitkäjänteisille kehittämistoimenpiteille jää tarpeeksi mahdollisuuksia. Usein pitkäkestoissa ja resursseja vievissä yritystoiminnan kehittämishankkeissa ei siis ole varaa virheisiin. Yrityksissä on myös pulaa alihankkijoista, tiloista ja koneista. Työvoimakustannukset (palkat ja sivukulut) ovat yhtä merkittävä yrityksen kehittämisen este kuin ammattitaitoisen työvoiman saatavuus. Rakennusallalla ammattitaitoisen työvoiman saatavuus on muita toimialoja yleisempi ongelma.

Taulukko 26: Yrityksen kehittämisen pahimmat esteet

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Byrokratia	3	2	1	2	3
Työlainsäädäntö / työehtosopimukset	1	1	2	1	1
Muu sääntely	1	1	0	2	2
Verotus	6	2	6	6	6
Palkat / muut tuotantokustannukset	5	4	3	5	5
Työn sivukulut	5	7	4	6	4
Epäterve kilpailutilanne	7	6	6	5	6
Kireä kilpailutilanne	20	18	22	20	21
Kysynnän riittämättömyys / epävakaas	7	6	4	10	6
Rahoitusvaikeudet	7	10	7	7	6
Ammattitaitoisen työvoiman saanti	10	11	18	8	9
Pula alihankkijoista, tiloista ja koneista	10	12	3	10	10
Jokin muu / ei osaa sanoa	20	19	21	18	21

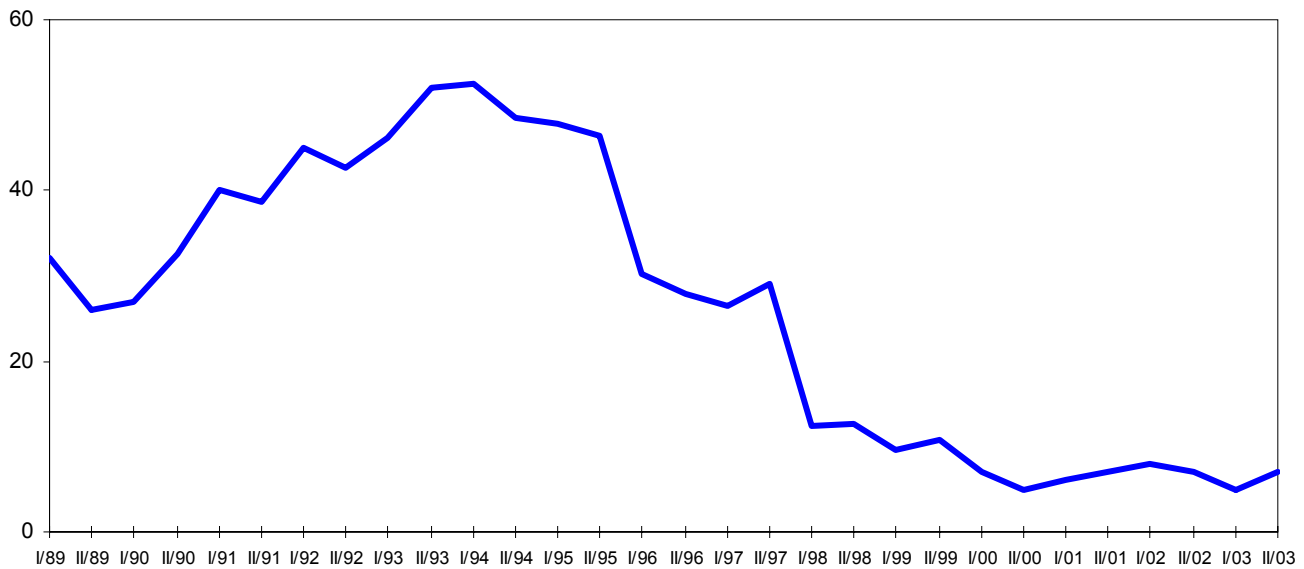
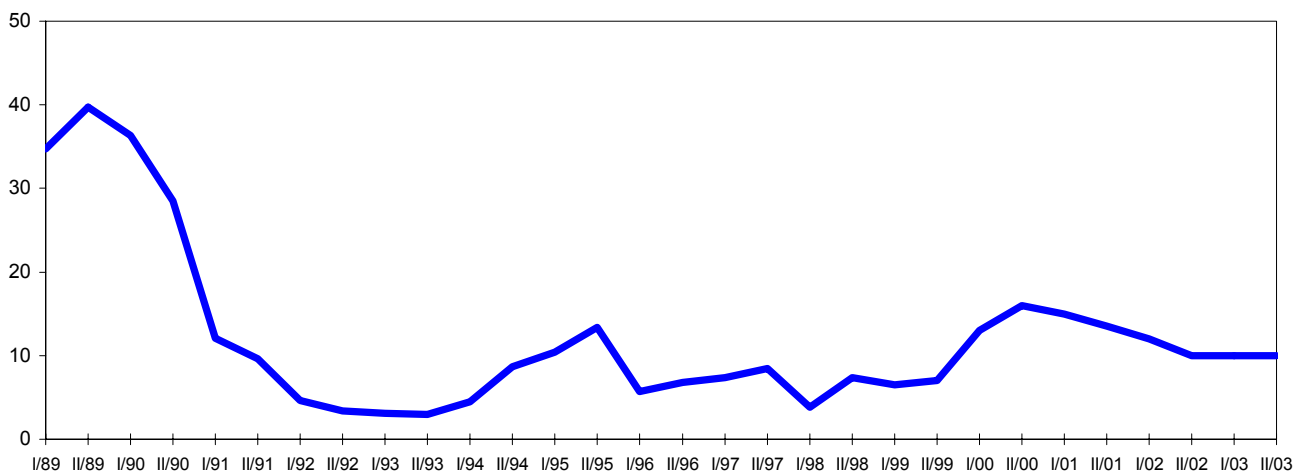
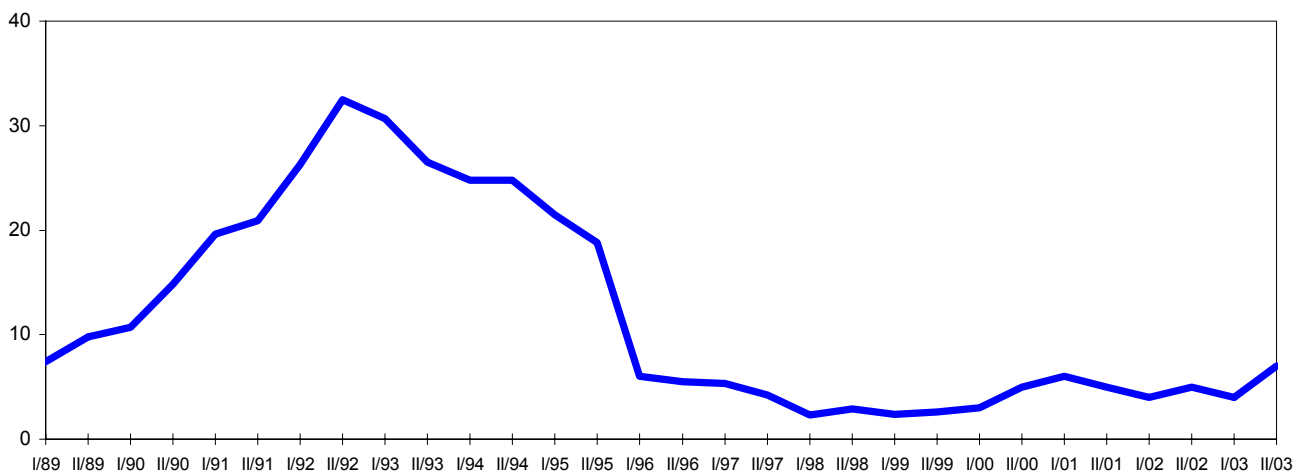
Teollisuudessa koetaan muita toimialoja useammin resurssipulaa. Alueellisesti eriytyneellä rakennusallalla on vaikeuksia myös ammattitaitoisen työvoiman saatavuudessa ja siellä on myös epätervettä kilpailua. Kaupan alalla esiintyy kireää kilpailua markkinoiden liiallisen keskittymisen muodossa.

Kuvio 31: Yrityksen kehittämisen pahin este

Laman aikana 1990-luvun alussa epäterve kilpailutilanne ja rahoitusvaikeudet olivat keskeiset pk-yrityksen kehittämisen esteet. Nyt näiden tekijöiden merkitys on vähentynyt oleellisesti. Ammattitaitoisen työvoiman saantiongelmien merkittäviä 1980-luvun lopussa. Vuosituhannen vaihteessa ammattitaitoisen työvoiman saantiongelmien lisääntyivät. Viimeisten vuosien aikana työvoiman saantiongelmien ovat lievästi vähentyneet.

Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä rahoituksen hankkiminen on tärkein yrityksen kehittämisen este yhdessä kireän kilpailutilanteen sekä työvoiman ja alihankintojen saatavuuden kanssa. Rahoituksen saatavuus vaikeuttaa myös sukupolven- ja omistajanvaihdoksia. Rahoitusongelmien liittyvät selvästi yrityksen kasvuun ja sukupolvenvaihdoksiin.

Kuvio 32: Epäterve kilpailutilanne yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä**Kuvio 33: Vaikeudet ammattitaitoisen työvoiman saannissa yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä****Kuvio 34: Rahoitusvaikeudet yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä**

24 Työllistämisen esteet

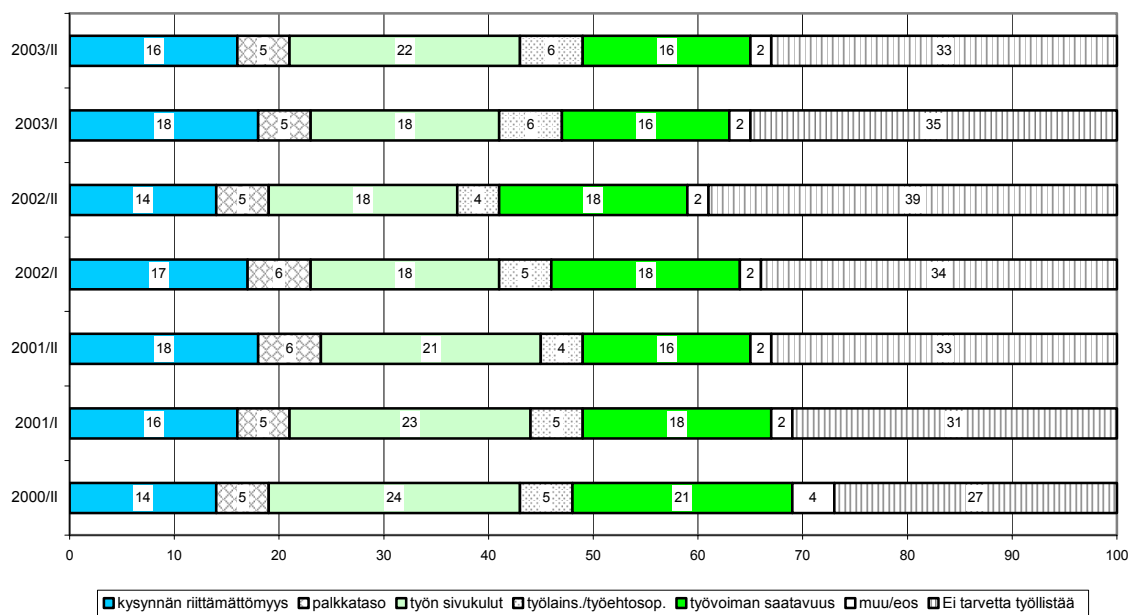
Taulukko 27: Työllistämisen pahimmat esteet, % yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teolli- suus %	Rakenta- minen %	Kaup- pa %	Pal- velut %
Ei ole tarvetta työllistää	33	30	24	35	35
Kysynnän riittämättömyys/epävakaas	16	22	15	15	15
Palkkataso	5	5	3	6	5
Työn sivukulut	22	20	21	23	22
Työlainsäädäntö/ työehtosopimukset	6	6	7	7	6
Työvoiman saatavuus	16	14	30	11	15
Muu/ei osaa sanoa	2	3	0	3	2

Pk-yrityksistä 33 prosentilla ei ole rekrytointitarvetta. Näistä huomattava osa on yksinyrittäjiä. Kysynnän riittämättömyys tai epävakaas, työn sivukulut ja työvoiman saatavuusongelmat ovat yleisimmät työllistämisen esteet niissä yrityksissä, joissa on työllistämistarvetta.

Niiden yritysten, joilla ei ole rekrytointitarvetta, osuus on ilahduttavasti pienentynyt viime syksystä. Työn sivukulujen ja työvoiman saatavuuden merkitys on vastaavasti hieman pienentynyt viime vuosien aikana. Työvoimakustannukset ovat kuitenkin pysyneet selvästi suurimpana työllistämisen esteenä.

Kuvio 35: Työllistämisen pahimmat esteet, % yrityksistä

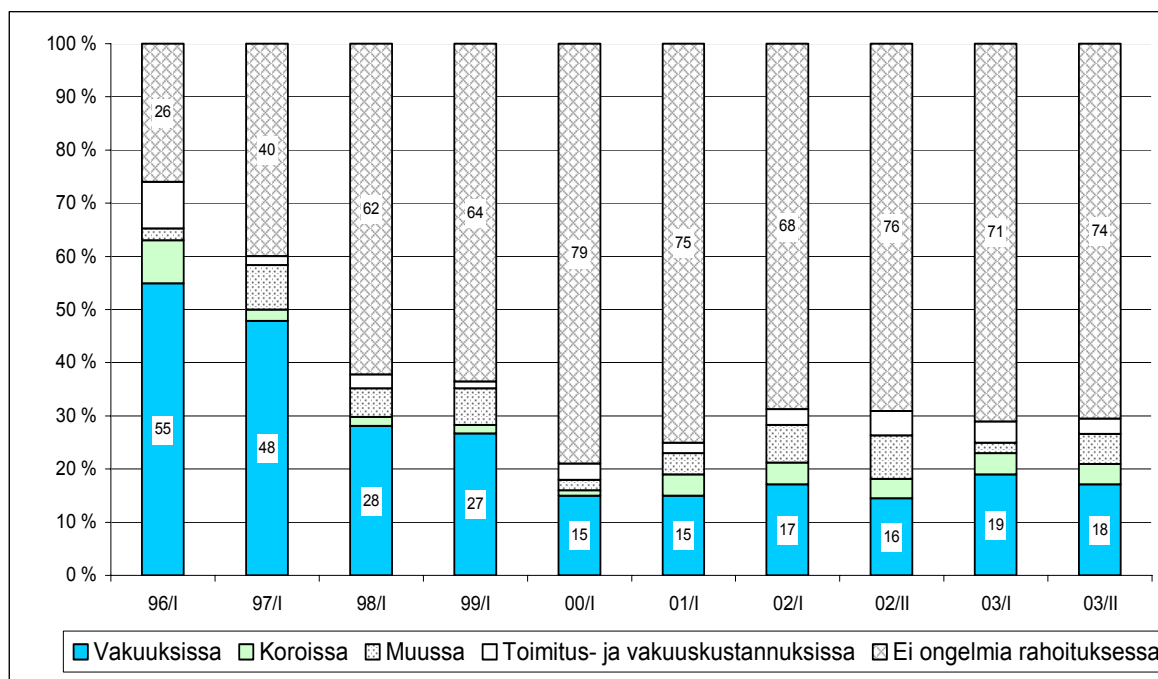
25 Ongelmat ulkoisessa rahoituksessa

Taulukko 28: Rahoituksen esteet, % ulkoista rahoitusta hakevista yrityksistä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Ei ongelmia	74	67	75	77	70
Vakuudet	18	23	12	16	24
Korkeat korot	4	2	8	4	2
Luoton saatavuus	6	7	13	5	6
Korkeat takausprovisiot	5	7	8	4	5
Toimitus- ja vakuuskustannukset	3	3	8	2	1
Heikko taloudellinen tila	7	8	10	6	8

Lähes kolmella ulkoista rahoitusta tarvitsevalla pk-yrityksellä neljästä ei ole vaikeuksia ulkoisen rahoituksen hankinnassa. Yrityksistä 18 prosentilla on ongelmia vakuuksissa. Teollisuudessa rahoitusongelmia on eniten. Lähes joka neljännellä teollisuusyrityksellä on ongelmia vakuuksien riittävydessä. Yritysten rahoitusongelmat, etenkin vakuusongelmat, vähenivät 1990-luvun lopulla. Viimeisen kolmen vuoden aikana rahoitusongelmat ovat kääntyneet taas kasvuun.

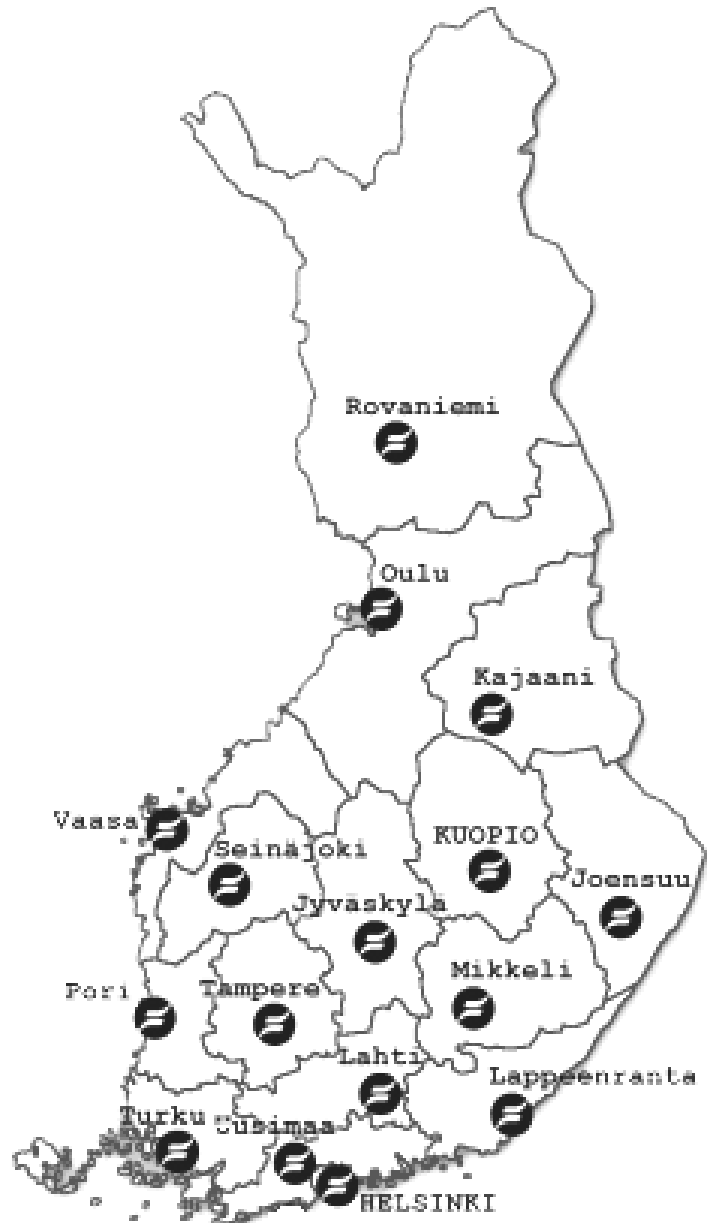
Kuvio 36: Rahoituksen esteiden kehitys, % ulkoista rahoitusta hakevista yrityksistä

Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 46 prosentilla on rahoitusongelmia, 29 prosentilla on ongelmia vakuuksissa, 13 prosentilla luoton saatavuudessa ja 14 prosentilla yrityksen heikon taloustilanteen suhteen.

PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO

1. Helsinki
2. Pääkaupunkiseutu (pl. Helsinki)
3. Uusimaa (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)
4. Varsinais-Suomi
5. Satakunta
6. Häme
Kanta-Häme ja Päijät-Häme
(Erilliset raportit)
7. Pirkanmaa
8. Kaakkois-Suomi
Kymenlaakso ja Etelä-Karjala
(Erilliset raportit)
9. Etelä-Savo
10. Pohjois-Savo
11. Pohjois-Karjala
12. Keski-Suomi
13. Etelä-Pohjanmaa
14. Pohjanmaa
15. Pohjois-Pohjanmaa
16. Kainuu
17. Lappi

Lisäksi Suomen Yrittäjien Keski-Pohjanmaan alueelle oma raportti

Pääkonttorit

Helsinki

Vuorimiehenkatu 1 • PL 1010, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 7220

Kuopio

Haapaniemenkatu 40 • PL 1127, 70111 Kuopio
Faksi 020 460 3240

Finnvera Oyj • valtakunnallinen vaihde: 020 460 11
www.finnvera.fi

Aluekonttorit

Helsinki (Pääkaupunkiseutu)

Vilhonkatu 5 • PL 249, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 3401

Uusimaa

Vuorimiehenkatu 1, 2. krs • PL 1010, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 7110

Joensuu

Torikatu 9 A, 80100 Joensuu
Faksi 020 460 2163

Jyväskylä

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
Faksi 020 460 2299

Kajaani

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani
Faksi 020 460 3899

Kuopio

Haapaniemenkatu 40 • PL 1127, 70111 Kuopio
Faksi 020 460 3330

Lahti

Laiturikatu 2, 5. krs, 15140 Lahti
Faksi 020 460 2249

Lappeenranta

Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta
Faksi 020 460 2149

Mikkeli

Linnankatu 5, 50100 Mikkeli
Faksi 020 460 3690

Oulu

Asemakatu 37, 90100 Oulu
Faksi 020 460 3944

Pori

Valtakatu 6, 28100 Pori
Faksi 020 460 2349

Rovaniemi

Maakuntakatu 10 • PL 8151, 96101 Rovaniemi
Faksi 020 460 2099

Seinäjoki

Kauppatori 1 - 3, 60100 Seinäjoki
Faksi 020 460 2399

Tampere

Kehräsaari • PL 559, 33101 Tampere
Faksi 020 460 3711

Turku

Eerikinkatu 2, 20100 Turku
Faksi 020 460 3649

Vaasa

Pitkäkatu 55, 65100 Vaasa
Faksi 020 460 3849

Edustustot ulkomailta

Pietari

Käyntiosoite
Petrogradskaya nab. 18 A,
City-Centre-liikekeskus/toimisto 419
RUS-198005 St. Petersburg, Russia

Postiosoite

PL 95, 53501 Lappeenranta
Puhelin +7 812 332 0830
Faksi +7 812 332 0831

Kaisaniemenkatu 13 A • PL 999, 00101 Helsinki
p. (09) 229 221, f. (09) 2292 2999
www.yrittajat.fi

Etelä-Karjalan Yrittäjät ry
Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta
p. (05) 610 0200, f. (05) 610 0220
www.yrittajat.fi/etelakarjala

Etelä-Pohjanmaan Yrittäjät ry
Kauppatori 1-3 F, 60100 Seinäjoki
p. (06) 420 5000, f. (06) 420 5001
www.etelapohjanmaanyrittajat.fi

Etelä-Savon Yrittäjät ry
Linnankatu 5 • PL 204, 50101 Mikkeli
p. (015) 151 684, f. (015) 760 0950
www.yrittajat.fi/etelasavo

Helsingin Yrittäjät
Kaisaniemenkatu 13 A • PL 999, 00101 Helsinki
p. (09) 2292 2984, f. (09) 622 3385
www.helyri.fi

Hämeen Yrittäjät ry
Sibeliuksenkatu 11 A 1, 13100 Hämeenlinna
p. (03) 682 1153, f. (03) 682 1561
www.hameenyrittajat.fi

Kainuun Yrittäjät ry
Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
p. (08) 613 0931, f. (08) 613 0934
www.yrittajat.fi/kainuu

Keski-Pohjanmaan Yrittäjät ry
Mannerheiminaukio 2, 67100 Kokkola
p. (06) 831 5292, f. (06) 822 3760
www.kpnet.com/kepoyrit

Keski-Suomen Yrittäjät ry
Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
p. (014) 643 922, f. (014) 643 944
www.keski-suomi.yrittajat.fi

Kymen Yrittäjät ry
Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
p. (05) 535 4313, f. (05) 535 4315
www.yrittajat.fi/kymi

Lapin Yrittäjät ry
Maakuntakatu 16, 96200 Rovaniemi
p. (016) 420 0600, f. (016) 420 0630
www.yrittajat.fi/lappi

Länsipohjan Yrittäjät ry
Valtakatu 5, 94100 Kemi
p. (016) 221 701, f. (016) 221 713
www.yrittajat.fi/lansipohja

Pirkanmaan Yrittäjät ry
Laukontori 1 • PL 7, 33201 Tampere
p. (03) 251 6500, f. (03) 251 6516
www.pirkanmaanyrittajat.fi

Pohjois-Karjalan Yrittäjät ry
Kauppakatu 17 B, 80100 Joensuu
p. (013) 221 311, f. (013) 127 678
www.pk.yrittajat.fi

Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät ry
Isokatu 56, 90100 Oulu
p. (08) 311 4677, f. (08) 371 227
www.ppy.net

Päijät-Hämeen Yrittäjät ry
Rautatienkatu 20 B 4, 15110 Lahti
p. (03) 782 9866, f. (03) 782 1718
www.phyrittajat.fi

Pääkaupunkiseudun Yrittäjät ry
Kielotie 7 A, 01300 Vantaa
p. (09) 823 7630, f. (09) 873 6681
www.espoonyrittajat.fi, www.yrittajat.fi/vantaa
www.kauniaistenyrittajat.fi

Satakunnan Yrittäjät ry
Isolinnankatu 24 • PL 45, 28101 Pori
p. (02) 634 9900, f. (02) 634 9901
www.satakunnan.yrittajat.fi

Savon Yrittäjät ry
Haapaniemenkatu 40, 70110 Kuopio
p. (017) 368 0500, f. (017) 368 0506
www.yrittajat.fi/savo

Uudenmaan Yrittäjät - Nylands Företagare ry
Kaisaniemenkatu 13 A • PL 999, 00101 Helsinki
p. (09) 2292 2982, f. (09) 622 3381
www.uudenmaanyrittajat.fi

Varsinais-Suomen Yrittäjät ry
Brahenkatu 20, 20100 Turku
p. (02) 275 7100, f. (02) 232 8272
www.v-syrittajat.fi

Företagarnas Centraldelegation
Storalånggatan 55, 65100 Vaasa
p. (06) 320 8000, f. (06) 320 8020